

і ў Менску — Мірон

У ноч на 2 красавіка ў менскім мікрараёне «Малінаўка» былі вывешаныя каля двух дзясяткай бел-чырвона-белых сцягоў. Яны луналі на правадах і дахах дамоў, прычым некаторыя — даволі добра. У выходны дзень іх не было каму апаратыўна зняць, паведамі БелаПАН.

Прафсаюз выйграў суд

Магілёўскі абласны суд адмовіўся задаволіць зыск дырэкцыі завода трактарных дэталяў і агрэгатаў да суполкі Свабоднага прафсаюзу, якая арганізавала і правяла на заводзе ў жніўні мінулага году двухдзённы страйк. Людзі пратэставалі, што ім ня плоцяць заробку. На момант страйку запазычанасць перавысіла 70 млрд «старых» рублёў. Двух дзён начальніцтву хапіла, каб знайсьці гроши, і людзі неадкладна выйшлі працаўца. Дзіўна, што больш чым праз паўгады дырэкцыя зварнулася ў суд, каб той прызнаў дзеянні прафсаюзу незаконнымі. На гонар судзьдзяў, яны не паддаліся ўціску адміністрацыі.

Сымон Глазітэн

Няма за што вучыць

У Пінску школьнія вакансіі працягнутыя да 10 красавіка. Асноўная прычына — адсутнасць сродкаў. Запазычанасць бюджету перад аддзелам адукацыі ў Пінску складае 253 мільёны рублёў. Аддзел адукацыі ня мае чым плаціць за камунальныя паслугі, харчаванье і гэтак далей. Дык эканомія ў сродкі.

Аляксей Дзікаўцікі

Будуць нам мышыны

У Польшчы паведамлена, што з 1 студзеня наступнага году з дарог павінны зьнікнуць 3 мільёны легкавікоў, якія маюць узрост больш за 10 гадоў.

Такія правілы дзейнічаюць у Галіянды. Польскі саюз аўтамабілістаў супраць гэтага, бо Польша не такая ўжо багатая краіна. Хаця летасць у РП была прададзена рэкордная колькасць новых машын — больш за 600 тысяч, сёлета гэты паказчык істотна зменшыўся.

Аўтамабілі, зробленыя да 1991 году, складаюць адну трэцюю частку ад усіх легкавікоў, зарэгістраваных у Польшчы. Улады рапаць іхным уладальнікам чым хутчэй прадаць іх за ўсходнюю мяжу.

Сяргей АСТРАЎЦОЎ

Міларад Іванавіч

Працяглай, і, паводле словаў Паўла Шыпука, цікава сустрэча адбылася ў членай беларускай парламэнцкай дэлегацыі з прэзыдэнтам Югаславіем Славаданам Мілошевічам. «Звязда», 21 сакавіка 2000 г.

З 25-га сінёкня мінулага году югаслаўская дзяржаўная тэлевізія деманстравала сэрыял «Паказыне съведкі». Сцэнар напісаны нядаўна забітым Зелькам «Арканам» Разнатавіч. Галоўную ролю выканала жонка сцэнарыста, папулярная турба-фольк спявачка Кека. У адным з эпізодаў Кека ўбачыла прац ахоўнай відэакамэру, як яе «сцэнары» муж і ягоны кахранак займаюцца сэксам у офісе мужа.

Наша Ніва

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзялкі. №14 (171) з КРАСАВІКА 2000 г.

Фота: rexPromedia

МАЛІТВА ЗА НЕЗАЛЕЖНАСТЬ

Учора ў Менску каля помніка Янку Купалу маліліся за незалежнасць і сяпявалі нацыянальныя гімны.

Гэткім чынам людзі выказвалі сваё стаўленне да так званага «дня ўдзнання народу Беларусі і Рэспублікі» — паміналі тых, хто аддаў жыццё за незалежную Бацькаўшчыну. Людзі трималі ў руках кветкі, запаленыя сівечкі і партрэты герояў. Мікола Статкевіч казаў пра сотні тысяч палеглых патрыётаў. Калі ж браць увесь перыяд двухсотгадове маскоўскае акупацыі і вынішчэння нашага народа, можна без перабальшчэння казаць пра мільёны. Слава іхная ўсё яшчэ блукае па беларускіх прасторах, будзячы цёмных, несвядомых нашчадкаў.

Гаварылася і пра падзеі 2 красавіка 1996 году — дзень падпісання расейска-беларускага саюзнага дагавору, калі з пратэстам на менскія вуліцы выйшлі тыцыцаўцы тэатральнае беларусаў.

Пасля прымовы М. Статкевіча адбылося набажэнства ў памяць аб змагарах за незалежнасць краіны, якое адслужылі сявиты Беларускай праваслаўнай аўтакефальтай царквы Ян Спасаюк і Леанід Акаловіч.

Раз-пораз вызірала гарачае сонца, прымушаючы мужчын скідаць кепкі і капелюхі. Між людзьмі сноўдалі абмундзіраваныя і пераапранутыя ахойнікі існуючага параду, абражакочы сваё недарэчнай прысутнасцю агульную малітву.

Акцыя прыйшла без экспесаў, — паведамі БелаПАН. — Аднак пасля яе правядзеньня супрацоўнікі міліцыі затрымалі аднаго ўдзельніка — жыхара горада Горкі Магілёўскай вобласці.

Алесь Кебік

Жалобнае «яднаньне»

Магілёўцы учора на працягу дня падыходзілі да палаца Георгія Каніскага і ставілі там жалобныя сівечкі.

Каніскі вядомы як апалаляет інкарпарацыі беларускіх земляў у склад Расейскай імперыі. Вядома таксама, што калі тая інкарпарацыя ў канцы 18 стагодзьдзя адбылася, і праваслаўныя святары пабачылі яе разбуральныя для горада наступствы, ён ледзь не пракляў усходнюю суседку і сам ператварыўся ў сівтара-дисыдэнта. А пасля 1917 году ў палацы ягоным месціцілася ЧК. Вядома, што тут у скляпеннях расстрэльвалі і катавалі людзей.

Сымон Глазітэн

ЗАБОЙСТВА АРКАНА

Яна ўвайшла ў офіс і застрэліла кахранка. Але паліцыя арыштавала не яе персанаж, але — мужа, якому яна падкінула зброю.

Сэрыял сышоў з эфіру 15 студзеня, калі Аркан застрэлілі ў Бялградзе. Драматычныя падзеі ў Югаславіі некалькіх апошніх месяцаў пакуль яшчэ не падыйшлі да развязу. «Павукі» і «восы» атакуюць югаслаўскага прэзыдэнта, раскрываюцца шпіёнскія сеткі, хоць і незразумела, хто сочыць за кім; спраба забойства апазыцыйнага лідэра пры дапамозе грузавіка з пяском — і вось, — забойства Аркана, лідэра ган-

гстэраў, чия адданасць кіраўніцтву краіны пачынала выклікаць сумнівы.

Ваіслаў Туфегджыч, рэдактар бялградзкага незалежнага штодзённіка «Блік», кажа пра непасрэдную сувязь паміж замахам на Вука Дражкавіча і смерцю Аркана, «тому што відавочна: у абодвух выпадках дзейнічалі вельмі добра арганізаваныя групы. Рэжым панікуе, разумеючы, што большасць грамадзяняў — сумроць яго, — і робіць адпаведныя рухі. Улады пачынаюць выдумляць змову, каб дамагчыся дака-
заць, што апазыцыйныя лідэры —

гэта агенты варожых спэцслужбаў. Гэта съеху варта, бо адзінай добра ўладкаванай спэцслужбай ў краіне — гэта Сэрбская служба дзяржбяспекі, — кажа Туфегджыч. Ён жа — аўтар культаў дакументальнага кінастужкі 1995-га году «Бачу цябе ў нэкралёгах», у якой выяўленыя два тузіны бялградзкіх крымінальных аўтарытэтаў, у тым ліку і Аркан. Усе яны, акрамя аднаго (Крысыціян Галубавіч) зараз адбывае пакаранье за разбойны напад у турме ў Грэцыі) — да сёньняшняга дня таемніча забіты. «Уся гэта гісторыя прыдуманая дзеля таго, каб адзягнучы увагу людзей ад сапраўдных проблемай» — сцвярджае Туфегджыч.

15-га студзеня Аркан са сваёю сівітаю адпачываў у холе гатэлю «Праяг на старонцы 5.

2 З КРАІНЫ

Завяршаецца суд Чыгіра

У пятніцу Міхайл Чыгір сустрэўся з журналістамі з нагоды гадавіны свайго зняволення. Экскіраунік ураду й ягоныя абаронцы распавялі пра папярэдня вінікі працэсу. Паводле іхных высноваў, абвінавачваныні супраць М.Чыгіра трашчаць па швах.

Працэс набліжаецца да завяршэння. З 47 сведкаў па справе Чыгіра ўжо дапытана ў судзе 36. Ніхто з іх ніякіх паказаньняў супраць экс-прем'ера ня даў.

Міхайл Чыгір не прызнае свайї віны. Але ж адседзей восем месяцаў. Якую каманду атрымаюць цяпер праваахоўныя органы, Чыгір ня ведае. Присуд Чыгіру, дарэчы, супадзе на часе са старым чарговай «бітвы за ўраджай». Адвакаты лічаць, што суд завершыцца ў сярэдзіне красавіка.

Тадэяна Сынітко

На пасяўную — як апошні раз

На палях Магілёўшчыны зацульгала пасяўная. Тэхнічны парк вёскі больш чым на 90% адкыў сваё, але і з гэтых машын толькі калі 70% адрамантаваны і могуць ходзіць нешта рабіць. Крыху больш трэці гаспадараў забяспечаны насеñнем. Запазычанасці па заробках не пагашаны ў 70% гаспадараў, а ў палове з іх людзям ня плоцяць ужо па 4-5 месяцаў. Ёсьць гаспадаркі, дзе яшчэ зь лістапада не вы-

Фота Анатоля Клешчика

давалі зарплаты. Старшыня Магілёўскага аблсельгасхарчу Пётр Кандратаў выказаў надзею, што ў хуткім часе ўсю зарплатную запазычанасць ліквідуюць. Гэта амаль 650 мільёнаў дзёнамінавых рублёў.

Сымон Глазіштэн

Яднаньне з Усходу, а грошы на Захадзе

Італійскі пасол гасціцца ў Магілёве. Нашыя начальнікі пераконвалі яго, што трэба, каб бізнес-соўцы з Апенініяў укладалі сюды свае грошы, што ім ёсць тут інтарэс. Ня буду казаць за чужых бізнес-соўцаў, але відавочна, што дарма трацілі час замежных дыпломатаў тавары машина будавання. Бярэм, вядома, ня якасцю, а ніzkim коштам. Ну, хоць так. Хоць нейкую валюту заробіць прымесловасць, якая насуперак усім прэзыдэнцкім загадам «глядзець на Ўсход», па грошы круціць галаву на Захад.

С.Г.
Ляматы казалі, што расце экспарт у гэту краіну. За год вырас у 2,5 разы. Тоё-сёе з вытворчасці нашых прадпрыемстваў замежнікаў цікавіць. У прыватнасці прадукцыя ВА «Хімвалакно» і некаторыя тавары машина будавання. Бярэм, вядома, ня якасцю, а ніzkim коштам. Ну, хоць так. Хоць нейкую валюту заробіць прымесловасць, якая насуперак усім прэзыдэнцкім загадам «глядзець на Ўсход», па грошы круціць галаву на Захад.

С.Г.

У Берасьцейшчыне няма рабіць

У саўгасах і калгасах вобласці ўскладненіца кадравая проблема, — піша БелАПАН. Прычым, не хапае ня толькі даярак і трактарыстаў, але й спэцыялістаў сярэд-

А.К.

«ДРУЖБА НАРОДАЙ» З КАЙДАНКАМІ

У Горадні закончыўся суд над 10 асобамі, якія спрабавалі пераправіць праз беларуска-польскую мяжу дзівье групы нелегалаў.

У залю ўяўлі скучых паміж сабою кайданкамі індуса зь літоўцамі і літоўскага азрбайджанца зь беларусам, таксама літоўскім. Падсудным далі апошнія слова. Яны сказаць па трохчыні сказы. Гэтыя, якіх прывялі ў кайданках, па-ранейшаму віны сваёй не прызналі. А.Ківеліс сказаў: «Абвінавачаныне не пацьвердзілася пад час суду. Просьба — мянэне апраўдаць, у маіх дзеяньнях няма складу злачынства. Дзякую за ўвагу. З Богам». Амрыт Пал, індус, які слухаў пытаньні судзьдзі на расейскай мове, адказаў праз перакладчыцу — па-ангельску. Так публіка і не зразумела — прызнаў ён сваю

віну альбо не.

Так ці інакш, чатырох запраторылі за краты. Беларуса С.Парфёнова — на 4 гады, С.Гасанаваса — на 3,6 года, А.Ківеліса — на 3. Усім — «строгі рэжым». Адному толькі А.Палу дастаўся рэжым «агульны» — 3,6 года. Адзін гарадзенец, які таксама не прызнаваў сваю віну, атрымаў 3 гады ўмоўна, але «з прыцягненнем да працы». Патроны, якія былі ў яго знойдзеныя, суд пастанавіў — зьнішчыць.

Другая палова падсудных — шчасліўчыкі, якія прызналі сваю віну адразу. Два грамадзяніны РБ атрымалі па 300 мінімалак штрафу. З трох грамадзянін Польшчы два сплаціць па 500 нашых мінімальных заробкаў, а трэці — 400.

Сяргей АСТРАЎЦОЎ

жарт

ПАЗЫТЫВЫ

500 ГЕРОЯЎ

Ва ўсе часы, калі бацькаўшчыне пагражала небяспека, якім бы ні было імя той бацькаўшчыны, на абарону яе выходзілі маладыя. Ці ян так было, калі спартанскі цар Леанід і трыста дзецикоў разам з ім сталі жывым мурам ў Фермаліцкай цясціні, каб уратаваць Эладу? А ці былі Кастьос Каліноўскі і Эмілія Плятэр пінсіянэрамі паводле ўзору? Не!

Гэтаксама і эканамічныя наўні старога абываталія, падобна га на вашага карэспандэнта, можуць тычыцца хіба што падвышэнны на мінульым тыдні кватэрнай платы ды кошту цыгарэт. І што з таго? Кватэрная плата расце з таго моманту, як людзі перасталі спаць на голай зямлі. Сапраўдны кошт на цыгареты

трываўся адзін дзень, пакуль партовыя фарцоўшчыкі заганялі гішпанцам тытун, прывезены экіпажам Калюмба. Рост..., падзенне..., адключэнне ацяпленія, якая лухта, калі раптам у Беларусь прыйшла вясна.

Першыя жаваранкі... ваши дакументкі... дубінай па карку... пасяўная, нарэшце. Пасяўная!!! І пакуль апошніе зерне, якому наканавана стаці нашым хлебам, не накрые зямля, гэтая навіна будзе лепшай і галоўнай. Інакш прости нельга. Но два папярэдня гады на фронце барапцьбы за ўраджай назіраўся плаўны адыход змагароў на пазыцыі 1970 года. Можна і далей адступаць: да шэрых хрушчоўскіх батонаў, чэргаў па хлеб, картачак, «продразвёрсткі», рэвалюцыі.

Можна, але ня хопіц БТРаў, ахвіцераў і ўдзельнікаў дыялёгаў.

Вось чаму вырашальна бітва за вялікі хлеб будзе выйграная, чаго б гэта нацыі ні каштавала. Дарма што мінэральных угнаенняў ёсць усяго 53% ад таго, што трэба. Дарма што гною нарыхтавана 71% ад заплянаванага вэртыкалью аўтому і чвэрць з таго так і не вывезеная на палі. Што ў лепшым выпадку атрымаеца «арганікі» па 12 т. на гектар яравых, супраць леташніх 14,8 т. Нічога дзіўнага, калі ўлічыць, што кароваў паменела на 323 тысячы толькі за студзень-люты, ды і ёсць ім ня надта давалі (а можа занадта, бо кармоў на 1 сакавіка засталося на 40% меней чым лепшай). Дарма што паліва «паступіла» толькі трох чвэрці ад таго,

Хочацца верыць, што, пакіраваўшы крыху грамадзкай сельскай гаспадаркай, якая выглядае нібыта чачэнскі аул пасля зачысткі, і аператыўна выправіўши становішча, яны вернуцца, каб вучыцца з патройнай энэргіяй. Яны будуць удасканальваць сваё цела і дух. І нехта з іх стане нашым прэзыдэнтам, і..., зноў будзе вясна.

Міхал Залескі

Сабак на школьніц

25-га мянэне не ўзялі, мабыць, пашанцавала.

Пашанцавала, бо стаяў я на рагу вуліцаў Харужай і Якуба Коласа, ля камптарнае крамы й картусоў заводу, і на маіх вачах затрымлівалі дзяўчыну, з выгляду школьніцу (такіх звычайна нават кантралёры ў аўтобусах не тапаюць, калі без білета). Яна раздабавала людзям нейкія артыкулы з тэкстам. Напэўна, школьніца спачыненне да Дня Волі, памножае на ксэраксе. Дык палічылі, што аднаго міліцыянта маля, хутка падбеглі на падмогу яшчэ два; больш за тое, спусцілі сабаку, які кінуўся на сціну дзяўчыну і ўчапіўся ў заплечнік. Сабак — на школьніцу!!! Весь на каго рыхтуюць сабак дзяржаўныя кінолягі.

Дзяўчына зъяўлялася іней пратыпшчаліца: «Людзі, ратуйце!» Але з напою «гражданоў» супраць аманаўскага сабакі выбег быў хлопчы — надой у жывот і адцягнулі. Школьніцу ачапіла ўжо калі дзясятку ў параднай форме і адзін сабака... Яшчэ некалькі «выполнющих приказ» ужо чакалі за адчыненымі дзвярьмі варанка... Сабак на школьніцу — гэта ўжо ня съемшина.

Квазі-Махнach, Менск

Вясна НН

Вясна-2000, як і ранейшыя беларускія вёсны 90-х, абыае быць напружанай.

Чакаеца прыцягненніе нябажчынага дагэтуль сродкаў, удзельнікаў ды рэкламы дзеля прамоціі дэмакратычных каштоўнасцяў. Сеніяшні апазыцыонізм ужо ня будзе «вазіца» з клеем ды паперай — ён мае прыстойныя кляровыя самаклікі ўлёткі і літаральна за некалькі хвілін заклівае імі горад без асаблівае небяспекі для сябе з боку ахойнікаў парадку. Прагрэс — ён мае прыстойныя кляровыя самаклікі ўлёткі і літаральна за некалькі хвілін заклівае імі горад без асаблівае небяспекі для сябе з боку ахойнікаў парадку.

І цi варта з наўгайцай цяпер памнажальнай тэхнікай параднай варанкай жамчынамі, напрыклад, 1989-га году?

Але настроі грамадзтва чацьверы зусім не адпавядаюць тэхнічаму ды фінансаваму становішчу. Малалікі дэмакратычныя партыі працягваюць стогны ды енкі аб «з'яўлянімі аблічы рэжыму», але не збіраюцца вылазіць з утульных крослаў ды рабіць працу, якой ня біцаца тэлекамэрэ і якія заўважаюцца партыйнымі будаўніцтвам.

А беларускія школкі? І праўлема тут нават не ў таіх, якія маюцца звестаўшы з памнажальнай цяпер памнажальнай тэхнікай параднай варанкай. Але ўзгадайма — цi дамагаюцца хто для свайго дзіцёнка нармалёва га вучанчыні? Не! Спадары апазыцыянары ціхэнка навучаюць сваіх дзетак (прынамсі ў Магілёве) на ісцінна рускай мове — трэба ж, каб ўсё як у людзей!

Яшчэ ўчора нам трэба было перасенаваць сваё становішча ў дзяржаве. Ну ня здольна сέньня Беларусь быць беларускай! Дык і ня варта ставіць сабе гэта ў пляны. Ня можам мы пакуль атрымаць ўсё. Якія прыкса, беларусы, калі можна так сказаць, сапраўдныя, у XXI-м стагоддзі, у сваёй краіне апнінуліся нацыянальныя меншасці. Дык трэ зыходзіць з гэтага і ставіць адпаведныя задачы. Неабходна мачавацца знутры.

І ў гэтай справе проста захапленыя заслугоўваюць тыя выслілкі, дзяўчынчыкі якія зъяўліліся CD, відэа, казкі, кніжкі для дзетак на адпаведнай мове. Ідзе збор подпісаў за нацыянальны Універсытэт. Так трymаць!

Натуральна, што і ў гэтай справе на трэба губляць галаву, а аптызаконным дзеяньням улады трэба выказваць свой пратест. Але файні было б так спалучыць гэтыя рэчы (з акцэнтам на стваральнае), каб гэта прапавадала дзеля нашае агульнае будучыні з максималнай аддачай.

Андрэй Кавалёў, Магілёў

4 ЛЮСТРА ДЗЁН

СПОРТ

КАГО Ж «НАДРАЛІ» БАЎГАРЫ?

Давайце выйдзем зараз на вуліцу ды спытаем у любога мініка, як згулялі нашыя футбалёры ў сераду з баўгарскімі зборнымі. Стопрацэнтова пачуем ненатхнёны распoved пра дзэве жахлівую паразу беларусаў на Балканах са зынішчальным лікам 1:4. Калі разгорнем спартовыя выданыя кшталту «Прэсболу», дык учачым падрабязныя справаздачы пра галіўную моманты, пра дзіцячыя правалы беларускіх футбалісташ, пра лёгкасць, зь якой «лятучыя» баўгары ўспорвалі тактычна новыя абарончыя парадкі нашай каманды... Аднак давайце ня будзем адразу ж верыць гэтым байкам. Ну, не магла зборная такога класу, як наша каманда, праpusciць у адным матчы ажно чатыры мячы! Гэта ж поўны абсурд! Паслухайце: беларуская дружына, што дабівалася ў сваёй гісторыі ганаровых нічых з люксембурцамі(!) ды малтыцамі(!), раптоўна была разгромленая нейкімі слabenкімі баўгарамі, якія калі кагось і перамагалі, дык толькі аўтсайдэрэй-немцаў. Съмех дыйгодзе!

Гэткім чынам, так і ня ўцімішь таго, што адбылося ў сера-

ду ў Сафіі, мы вырашылі правесці незалежнае расcъясленаванне. Быў распрацаваны хітры плян апэрацыі, якія зводзілася да падэздкі на арэну быльых баталіяў — у Сафію — з мэтай даведацца прауду пра таварыскую гульню зборных...

...І вось мы ў Сафіі. Тоё, што мы ўбачылі на вуліцах ды плошчах баўгарскай сталіцы, слаба паддаецца апісанню: увесе горад гуляе, паўсюдзь чуюцца фанацкія песьнякі тыпу «Беларусь — па...ша, пабеда стала наша-а-а!», проціма п'яных усьцельку фенаў «Славі» яднаюцца ў гарачых абдымках са сваімі ворагамі з ультраскіх туслінкоў «Чарнаморца», «Лейкі» ды іншых клубаў, зъліваючыся ў экстазным съяткаванні несумненна гістарычнай перамогі над беларусамі. Хапаем за каўнер нейкага мужыка ды валачэй яго ў бліжэйшы бар, дзе, глытнуўшы «на халіву» пару кілішак сълівовіцы, ён паведамляе нам, што зъяўляеца важней «шышкай» у тэмтэйшай футбольнай гаспадарцы ды, па вялікім сакрэце, згаджаеца распавесць нам усю прауду-матухну. Аказваецца, у сераду на стадыёнах баў-

гарскай сталіцы беларусы не гулялі. Проста не прыехалі ў Баўгарыю. У экстраным парадку былі сабраныя мясцовыя хлопцы, якіх памылі ды пераапранулі ў форму беларусаў, бо дзясяткі тысячаў квітou на матчы былі раскуплены, і абураныя адменай сустрачай фанаты маглі ўладкаваць на Балканах другое Косава. Але куды ж падзелася наша каманда? На этае пытанье баўгарын ня меў адказу...

Што ж, мы вяртаемся дадому. На кожнай мяжы, што перасякае цягнік, мы пытаемся ў мытнікаў, ці ня бачылі яны футбольных асаў з Беларусі. Тыя адмоўна матлюю галовамі, гергечучы нешта па-свойму.

...Недзе ў Баранавічах да нас падсаджваецца нейкі мужычок на добрым падпітку ды пачынае баіць байкі пра тое, як на тыдні бачыў колькі дзясяткаў хлапцоў у спартовай форме, якія галасавалі на дарозе. Дык вось яно што! Зеканоміць, відаць, рашылі... Ды толькі не было ў іх «Фанты», а то можа з злавілі які самалёт ды намылілі-ткі баўгарам шыі... А так — 1:4...

Богусь Бягтляненак

Б Т В А Ч Ы М А Б Е Л А Р У С А

ДЗЕНЬ ДУРНЯ

Дарэмна, як выходзіць, нарачаем на шэрасць многіх БТ-шных праграмаў ды адсутнасць яскравых забаўляльных шоў. Думалася, што й на 1-га красавіка нічога асаблівага ня ўбачым. Ганьба пэсымістам, таварышы, ганьба! А «Земляк» хоць калі-небудзе глядзелі?! Вось дзе ўжо першакрасавіцкі эфір, ажно фэрычны! Даўно так не съмляўся — розныя Жванецкія праства адпачываюць! Толькі ўявіце сабе — перад поўнай залай нейкага раённага ДК ды перад тэлекамэрамі выступае мясцовая працаўніца ды голасна й ганарліва распавядзе пра сёньняшнія жыцьцё: што «у настаящчай ўрэмі» съвінагадоўля ў іх трывамецца нармальна (воллескі). А потым пра чаканыні ад заўтра: выказвае шчырыя спадзяванні ды веру ў тое, што ў бліжэйшай будучыні пагалоўе съвіння дасягне ня тое што шасьцідзесяці, а нават і ста! (бурыя воллескі). Гэта ж трэба было прыдумаць! А вось вядучы з замі-

лаваньнем паведамляе, што зараз мы паслушаем таварыша Міхaila Mіхailavіча Mіхalevіча, мэханіка мэханічнага ўчастка мэханізтарскай брыгады (шалёныя воллескі). І той, пачыранеўшы ад гэткай увагі да сябе, выкладвае пра поспехі свайго працоўнага колектыву: «У пасыльні... паследнія гады мы купілі цехніку, купілі тры трактары «Беларусь». Каму яшчэ на веселася?! І гэтак усю перадачу! З перарывамі на гісторычныя даведкі: што ў раёне ёсьць чатыры (!) добрыя калгасы, нейкія там «Зара камунізму» ці «Шляхам Дзяржынскага». Прычым слова «добрая», здаецца, не прагучала. Гэта ж жывоцікі надарваць! Што нам Адэса ды Габрава! Што нам мадэрновыя заходнія тэлегульні, калі выстаўляюць у эфір прыватнае жыцьцё! Каб столькі людзей адразу на ўсю краіну демантравалі, што 1-га красавіка — гэта іх дзень!.. Дык мы жа на самрэч «уперадзі планеты ўсей!»

А ўвечары яшчэ адна гумары-

на, больш для інтэлігентнай аўдиторыі: «Панарама» пра вышэйшы візит у братнікі Арабскія Эміраты. У бясконцыя распovedы пра близкасць нашых краін, у парыўнанні Эміратаў і Эспублікі (там таксама вельмі любяць свайго «прэзыдэнта», і партрэты ягоных паўсякі вісяць, і дэмакратыю па-свойму разумеюць) упляталіся слова пра тое, што тамтэйшага любяць за фантастычны ўзлёт узроўню жыцьця эміратцаў. Пра тое, што кожнаму грамадзяніну пры нараджэнні адкрываюць рахунак на некалькі тысячаў доляраў. Пра неўзічоную колькасць ды неапальную свободу свабодных эканамічных зонаў... Гэта ўсё ў ААЭ, якія так падобныя на РБ, і на якія мы будзем яшчэ больш падобныя, калі на будзені нават жадаць гаварыць нешта дрэннае пра «басцьку». Гэта ж якія тоникі ды съмелья жарты! І сапраўды, калі там на месцы пясочнай сучаснай гарады за пару дзесяцігоддзяў пабудавалі, дык і мы можам, прынамсі, на месцы гарадоў пяскі зрабіць — веліч маштаўбай тая ж!

А некаторыя ўсё «Жванецкі, «Куклы», «Петрасян...» БТ — яно і ў Эміратах БТ!

Арцём Лук'яновіч

Прыгоды Віні-Пуха

«ЖЫЦЬЦЁ ЖУКОУ», «МЕЧ У КАМЕНІ», «БАЛТО», «АЛІСА У КРАІНЕ ЦУДАУ», «ПРЫГАЖУНЯ У СОННЫМ ЛЕСЕ» — мультыплікацыйныя фільмы, дублявныя па-беларуску акторамі вядучыя менскіх тэатраў.

«АЗБУКА ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ», «ЕХАЎ КА-ЗАЧНІК БАЙ», «ЦІК-ТАК ХОДЗІКІ», «БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ КАЗКІ», «СТОЙКІ АЛАВЯННЫ САЛДАЦІК + КАЛІФ-БУСЕЛ» — аўдыёкасэты з записімі казак, калыханак, песьняў для маленькіх беларусаў.

Цяпер і ў Віцебску:

вул. Гогаля 14, крама «Сучаснік»
Кошт відэакасэты — 2 000 руб.,
кошт аўдыёкасэты — 600 руб.
Звязртайцца на тэл.: 8 (017) 228-45-88.

Касэты можна замовіць, пералічыўшы грошы звычайным паштовым пераказам на рахунак ЗАТ «Сотвар», р/р 3012000000195 ф-л №506 ОАО СБ «Беларусбанк», г.Мінск, код 809. У графе «Для пісмовага паведамлення» напішице, якую касэту вы замаўляце.

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

Новыя хвалі ад 26 сакавіка 2000 году

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 - 19:30	7295, 9610 11725 15565	41 31 25 19	22:00 - 23:30	6105 9535,9750 11865	49 31 25
			06:00 - 07:00	6065, 7295 9635, 9750	49 41 31

Сярэднія хвалі — 576 і 612 кгц
Адрас: 220005 Менск -5, п/с 111; Vinohradskaya 1, Praha 110 00 CZ
Інтэрнэт: WWW.SVABODA.ORG

НАСТРОЙЦЕСЯ НА «СВАБОДУ»!

дзе варта быць

Хвілі Амура

У самым пачатку наступнага тыдня ў Менск завітае рок-гурт з Украіны «Воплі Відоплясова». Ягоны канцэрт адбудзеца 9 красавіка а 19-й у канцэртнай залі «Менск». Гэтым разам украінская каманда прывяže свою новую праграму «Хвілі Амура». Квіткі набываюць загадзя. Самыя танныя каштуюць 2 тысячы, але на іх не разычваюць — раскупілі. Самыя дарагія квіткі каштуюць 7 тысяч.

Стагодзьдзе акадэміка

100 гадоў таму нарадзіўся Гаўрыла Гарэцкі, адзін з заснавальнікаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар геолягічных навук. У ягоны гонар ладзіцца міжнародная наўковая канферэнцыя «Жыцьцё і дзейнасць акадэміка Гаўрылы Гарэцкага». 10 красавіка ў галоўнай канферэнц-залі Прэзыдымія Нацыянальнай акадэміі навук пра слыннага беларуса ўзгадаюць наўкы ды замежныя наўкавуці, паэты і пісьменнікі. А 15 гадзін плянуюцца наведваныне магілы Г.Гарэцкага на паўночных могілках. 11-га ды 12-га ў канферэнц-залі Інстытута геалагічных навук НАН (вул. акад. Купрэвіча, 7) чытаюць наўковыя даклады.

Алесь Кудрыцкі

Муміфікатар

4-га красавіка ў клубе «Альянтнатаў» (вул. Бяды 4) адбудзеца Дзень муміфікатара. У праграме: Тэатар псыхічнай нэураўнаважанасці, спэктрыгада афрыканскіх братоў пад краўніцтвам Зымітра Вішнева, выступы паэтай Вальжыны Морт, Віктора Жыбуля ды іншых, гурты «Правакапыя», «Солнце-Цветы», «Барадаты Грынвіч» і «Лакі Люк».

У Беларускім відэаклубе

8 красавіка а 18-й — «Незвичайны канцэрт», музычна-палітычны фільм студыі «Столічны Фільм». На экране — рэалістичныя пэсні беларускіх палітыкі. За кадрам — песьні беларускіх выканануць.

“СЭКС”, “СШЫТАК” і

“ДЗЕЯЧАС” ЛЯВОНА ВАШКА

1 красавіка ў тэатры імя Якуба Коласа ў Віцебску адбылася прэм'ера спектакля «Любоў па перапысі» п'есы мастоўска-гра праизніца і драматурга Лявона Вашка. Пастаноўка і сцэнаграфія Валерыя Ласоўскага. Між іншым, гэта ўжо другое ўвасабленыне п'есы. Летасць «Секс па перапысі» (так насамрэч называеца п'еса) паставіў Менскі абласны тэатар. Менавіта гэтым спектаклем 8 красавіка маладэчанцы пачынаюць свае гастролі ў Менску. Таму Вашкоў «Секс» неўзабаве можна будзе пабачыць і ў сталіцы.

Алесь Аркуш

Джордж Сорас: «НАС ЧАКАЕ ІНШАЯ БУДУЧЫНЯ»*

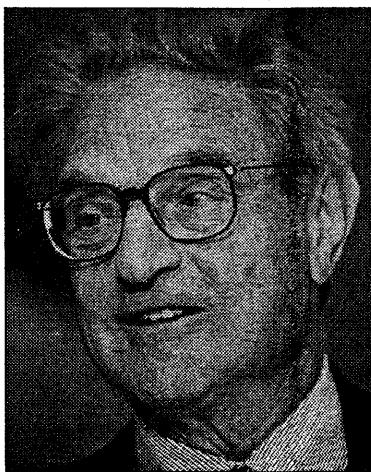
Пра памылкі Захаду

Каляпс савецкай імпэрыі ў 1989 і Савецкага Саюзу ў 1991 далі гістарычную магчымасць трансфармаваць краіны гэтай часткі плянэты ў адкрытыя грамадзтвы. Аднак заходнія дэмакраты ня здолелі разумець, што ад наступстваў пераменаў на Ўсходзе будзе пакутаваць уесь свет. Рынкавы фундамэнталізм прывёў да таго, што ўся дапамога скірувалася ня ў той бок. Захад гатовы падтрымліваць пераход новых краінаў да дэмакраты на словах, але не грашыма.

Пра дапамогу Рәсей

Краіны Захаду пераклалі клопат пра замежную дапамогу на плечы Міжнароднага Валютнага Фонду ды Ўсісъветнага Банку, бо не жадалі выкладаць гроши са сваіх уласных бюджетаў. Я пратэставаў, бо Міжнародны Валютны Фонд дрэнна надаецца да гэтых ававязкаў. Ён дзейнічае па наступнай схеме: прымушае ўрад пэўнай краіны афіцыйна заявіць пра намер імкніцца дасягнуць стабільнасці валюты ў дзяржаўнага бюджету, выстаўляе шэраг іншых патрабаванняў ды перапынне выплаты, калі ўрад ня здолыны тых ўмовы выкананць. Калі ў краіне няма эфектыўнага ўраду, гэты мэтад гарантую правал праграмы дапамогі. Так здарылася і ў Рәсей.

Калі я кажу, што гісторыя магла бы пайсці іншым шляхам, дапамажы заходнія дэмакраты Рәсей пасля разбурывання савецкай сістэмы, дык грунтуюся на паць-

верджаных фактах. Толькі ўявіце сабе, наколькі па-іншаму ставіліся б расейцы да Захаду, калі б Міжнародны Валютны Фонд выплаціў іхняй пэнсіі, калі яны галадалі!

Пра Чачэнію

Сям'я Ельцына пад кіраўніцтвам Барыса Беразоўскага шукала спадкемцу расейскага презыдэнта, які б абараніў яе ад перасыльеду пасялья выбараў. Урэшце ім стаўся Ўладзімер Пуцін. Падчас палёту з Сочы ў Москву ў 1997 годзе Беразоўскі расказваў мне пра тое, што ён аплочваў антырасейскіх вайсковых камандзіраў у Чачэніі й Абхазіі. Таму, калі Шаміль Басаеў увайшоў у Дагестан, я адчуў нядобрае. Падумалася: ці адвядзе ён войскі да скрайняга тэрміну, названага Пуціным? Басаеў адвеў.

Пра Пуціна

Пуцін пасправае наноў стварыць моцную дзяржаву, і ў яго гэта можа атрымашца. У многім гэткі вынік пажаданы. Як нас навучыў расейскі досьвед, слабая дзяржава небясьпечная для свабоды. Для функцыянавання рынакавай эканомікі патрэбна ўлада, якая можа прымусіць усіх гуляць па правілах. Калі Пуцін здолеет зьдзейсніць пераход ад грабежніцкага капіталізму да капіталізму легітімнага, ён выведзе краіну з кризісу, а мае ўкладаны ў «Сувязінвест» нарэшце прынясучь плён. Але пуцінская дзяржава на-урад ці будзе пабудаваная на прынцыпах адкрытага грамадзтва. Хутчэй за ёсць, яна будзе грунтавацца на дэмаралізаванасці, прыніжэнні ды адчай расейскага народу. Падобна на тое, што яна будзе і надалей эксплюятуваць пачуцьцё тэрору, якое зьявілася ў людзей пасялья выбуху ў Москве. Мне здаецца відавочным толькі тое, што перад намі раскрылася пэрспектыва, якой можна было пазбегнуць, калі б адкрытыя грамадзтвы Захаду самі мацней прытрымліваліся прынцыпаў адкрытага грамадзтва. Рәсей магла з бразіца сапраўднай дэмакратыі і сапраўдным сябрам Злучаных Штатаў, як пасяльваенна Нямеччына дзякуючы пляну Маршала. Але нас чакае іншая будучыня.

*Цытаты з артыкула Джорджа Сораса «Хто згубіў Рәсей?», надрукаванага ў *The New York Review of Books* 13 красавіка 2000 г.

Пераклад Алеся Кудрыцкага

ВЕСТКІ З ЛІТВЫ

Ня будзе прапіскі

Дніамі Сойм Літвы пастанавіў адміністрація ававязковую прапіску для жыхароў краіны. Адбылося тое, пра што казалі і што аблідалі яшчэ ў самы разгар гарбачоўскае «перастройкі». Цяпер ад 1 верасьня гэтага году запіс пра месца жыхарства ў літоўскіх пашпартах будзе неававязковы. Між тым, самі грамадзяне Літвы не съпішаюцца пазыцыя гэтага таўра. Для многіх такі запіс дадае псыхалагічнага камфорту — дамаўлісцікі прыемам пазіраць на адрес свае маёмасці ва ўласным пашпартце. Праўда, каб купіць у Літве жыльё, ужо сёньня ня трэба ані туэтшага грамадзянства...

У Беларусі тым часам прынялі новы жыльлёвы кодэкс, паводле якога на толькі ўзмацненіца інстытут прапіскі, але й для жыхароў уласных кватэраў уводзіцца правілы, нічым не адрозненны ад правілаў пражывання ў савецкіх інтэрнатах. У сябе дома нельга курыць, сушыць на кухні блязвіну, ня кожучы ўжо каб мець офіс. У кожны момант можа прыйсці міліцыянт і пакараць за парушэнне.

Беларускае і літоўскае заканадаўствы разъвіваюцца ў процілеглых кірунках.

Добрауседзства

Летасць Літва прадала за мяжу 3,3 млрд kWh электрычнай энергіі. Зъ іх 1,3 млрд kWh у Латвію ды 2 млрд kWh у Беларусь. Гэта складае 31% ад усіх прададзенай літоўскай электрычнасці. Цяпер туэтшыя энэргетыкі маюць намер заняцца экспартам шырэй. Цікавасць да літоўскага съятла ма-

юць Польшчу й Эстонія. Польскі прэм'ер Ежы Бузек выказаў намер набыць у Літве 700 млн kWh. А паколькі будаваць новыя лініі электраперадачы задорага, дык польскі бок прапануе скрыстацца беларускім дратамі. Усё было б добра і ўзаемакарысна... Але вось жа проблема — Беларусь ня выплаціла Літве грошай за электрычнасць. Цяпер агульны памер беларускае запазычанасці складае 65 млн. амэрыканскіх даляраў. І літоўцы ня хочуць рзыкаваць. Колькі б тое ні каштавала, яны будуть будаваць новую лінію ў Польшчу. Нам жа не давяраюць.

Беларускія елкі пад Вільняю

Дніамі ў Вільні сустрэліся міністар асяродзідзяя Літвы Даніюс Лігіс і міністар лясной гаспадаркі Беларусі Валянцін Зорын. У выніку падпісалі дамову пра заходы супраць лясных пажараў альбо іншых прыродных няшчасціц на Віленшчыне. Цяпер будзе створана супольная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Беларусі мяжуюць літоўскія запаведнікі Чапкељяй, Нацыянальны Дзукійскі Парк, некалькі рэгіональных паркаў, напрыклад, у Дзевянішках, ды шмат дзе яшчэ. Беларускім леснікам неабыякавы досьвед Літвы, дзе ўжо 20 гадоў дзеіць нацыянальная систэма аховы прыродных рэсурсаў аба-пал беларуска-літоўскія мяжы. Зъ Белар

ЛІТУРГІЯ ПА-БЕЛАРУСКУ

*Ватыкан зацьвердзіў багаслужбовыя тэксты
у перакладзе а.Аляксандра Надсаны*

На пачатку сакавіка Апостальскі візытатар для беларусаў-каталикоў у замежжы а.Аляксандар Надсан атрымаў канчатковое зацьвярджэнне Апостальскім Пасадам сваіх перакладаў багаслужбовых тэкстаў для Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы. У гутарцы, запісанай для нашае газеты, а.Аляксандар тлумачыць сэнс гэтая падзеі, распавядае пра гісторыю сваіх перакладаў, гаворыць пра цяперашнюю ситуацыю ў Грэка-Каталіцкай Царкве і ролю, якую цэрквы могуць адиграваць у сучасным жыцці ў Беларусі.

— Якое значынне мае зацьвярджэнне Ватыканам тэкстаў Вашых перакладаў?

— Паколькі літургія, набажэнствы — гэта справа ўсёй царквы, дык у Каталіцкай Царкве склалася практика зацьвярджэння царкоўнымі ўладамі пе-

людзі, але нават яны не бяруцца за такую справу. Я тады змаўчай, але думкі не пакінуў».

Паціху працаваў над тэкстамі ўесь час, але сур'ёзна за іх узяўся ў пачатку 1980-х, калі паслья съмерці ўладыкі Сіповіча застаўся адзін у Лёндане. Я тады цівёр-

Айцец Аляксандар Надсан — адзін з найстарэйшых беларускіх грэка-каталіцкіх сьвятароў. Паслья вайны ён апынуўся на заходзе і стала жыве ў Лёндане, дзе ўзначальвае Беларускую каталіцкую місію і бібліятэку імя Францішка Скарыны, якая валодае найбуйнейшым па-за межамі Беларусі зборам беларускай і беларусазнаўчай літаратуры, старадрукаў і мапаў. Заслухоўваючы увагі публікацыі а.Аляксандра пра беларускія стародрукі, у т.л. скарынаўскія выданні. Айцец Аляксандар пераклаў на ангельскую мову «Дзёньнік» Тодара Еўлашэўскага і Жыцьцё с.в. Эўфрасінні Полацкай. Ён таксама — аўтар шэрагу беларусазнаўчых публікацый у англомоўных акадэмічных часопісах.

ракладаў багаслужбовых тэкстаў для супольнай малітвы.

Зацьвярджэнне Апостальскай Сталіцай беларускіх перакладаў ня варта разглядаць як нейкі гонар, бо беларуская мова сама па сабе ня мае патрэбы ў зацьвярджэннях каго б ні было. Багушэвіч колісказаў, што «мова наша — съвятая, бо яна нам ад Бога дадзеная». І дар гэты зусім незалежны ад царквы, якая павінна ўспрымаць існаваныя кожнай мовы як факт. Справа царквы — пацьвердзіць, што пэўны пераклад адпавядае патрэбам супольнага набажэнства, ня мае дагматычных памылак, а ягоная мова — добрая й зразумелая.

— *Ці доўга Вы перакладалі?*

— Памятаю, калі я быў яшчэ маладым, да сэмінарыі, нашыя съвятары з гонарамі казалі братом-лацінікам: «Вы вось моліцеся толькі на лаціне, а ў нас (г.зн. — у грэка-каталіцкай) можна ўжываць усе мовы». Крыху дзіўна яно гучала, бо ўсе яны маліліся тады па-царкоўна-славянску, па-чужо-му.

У Грэцкай калегіі ў Рыме я патрапіў у цікавае асяроддзе студэнтаў розных нацыянальнасцяў: там былі грэкі, альбанцы, італа-альбанцы, арабы, румыны. Усе яны былі каталікі бізантыйскага (альбо грэцкага) абраду, і ўсе мелі багаслужбэні на ўласнай мове. Канешне, было крыўдна за беларусаў. Тады ўпершыню ў мяне ўзынікла жаданьне перакласці багаслужбовыя тэксты, каб беларусы маглі маліцца на роднай мове.

Покуль я быў студэнтам, брацца за пераклады было рана, але як толькі ў 1959 г. вярнуўся ў Лёндан съвятаром, адразу пачаў перакладаць. Памятаю, спачатку пераклаў літургію Яна Залатавуснага, зрабіў гэта даволі хутка. Паказаў тэкст біскупу Чаславу Сіповічу і айцу Ляву Гарошку. Адрэагавалі яна негатыўна: «Ёсьць і больш паважныя за цябе

да вырашыў увесыці беларускую мову ў багаслужбэнне ў нашай лёнданскай царкве с.в. Пятра і Паўла».

Між іншым, я ня быў першым перакладчыкам. Ужо пазней я даведаўся, што ў Чыкага (там у сярэдзіне 50-х утварылася грэка-каталіцкая парафія) Вацлаў Пануцэвіч пераклаў літургію. У яго была добрая воля, але брала магчымасцю зрабіць якасны пераклад. Прыкладна ў той жа час, што і я, перакладаць пачаў мітрапаліт БАПЦ Мікалай з Таронта. Так што, я бачыце, гэта быў час, калі патрэба ў беларускамоўным багаслужбэнні ўжо выразна насыпела.

— *Атрымліваецца, амаль дваццаць гадоў Вы прысьвяцілі перакладам. Увесі гэты час Вы працавалі цалкам самастойнай?*

— Калі ў 1990 г. я ўпершыню прыехаў у Беларусь, дык асноўная частка працы ўжо была зробленая. Апошнімі гадамі я больш вывяраў пераклады, чым рабіў новыя.

Зразумела, першыя варыянты перакладаў былі недасканалыя. Я даваў іх праглядаць усім, каму было магчыма. Памятаю, першым крытыкам перакладаў стала др. Ніна Баршчэўская (яйцер — кіраўнічка Беларускай праграммы Польскага радыё), тады — студэнтка беларускай філалёгіі з Варшавы. Ейныя заўвагі былі вельмі цікавыя й разумныя. Потым былі іншыя крытыкі: съветлікі памяці прафэсар Антон Адамовіч з Нью-Ёрку, прафэсар Алеся Баршчэўскі з Варшавскага ўніверсітэту і шмат яшчэ.

Я з узялчынсцю прымай усе прапанаваныя й заўвагі. Шмат крытыкай было таксама з самой Беларусі. Назваць імёны ўсіх немагчыма, але я асабліва ўдзячны Сяргею Шупу, Ірыне Дубянецкай, Карабіні Мацкевічу.

Сам сваіх памылак часта ня бачыш, а ў багаслужбовых тэкстах важнае кожнае найдрабнюткае слова. Таму я ўважаю гэтыя

пераклады плёнам супольных высілкаў многіх людзей. Я толькі пачаў, але многія іншыя далучыліся да працы з добрае волі, ахвяраваўшы свае веды й здольнасці. Дзякую Богу за гэта.

— *Перакладалі Вы з грэцкіх тэкстаў?*

— Перакладаў з арыгіналаў, якія звычайна былі на грэцкай мове, дзеялі дакладнасці парадунуюцца з перакладамі на іншыя мовы. Выключэнны тут складалі тэксты багаслужбэнні на некаторыя съвяты, якіх ня маюць грэкі, але толькі славяне, як, скажам, съвята Покрыва Багародзіцы, Язафата або Кірылы й Мятада. Некаторыя службы, напрыклад, малебен за беларускі народ, давялося ўкладаць самому.

— *Ці маеце пляны перакладаць нешта яшчэ?*

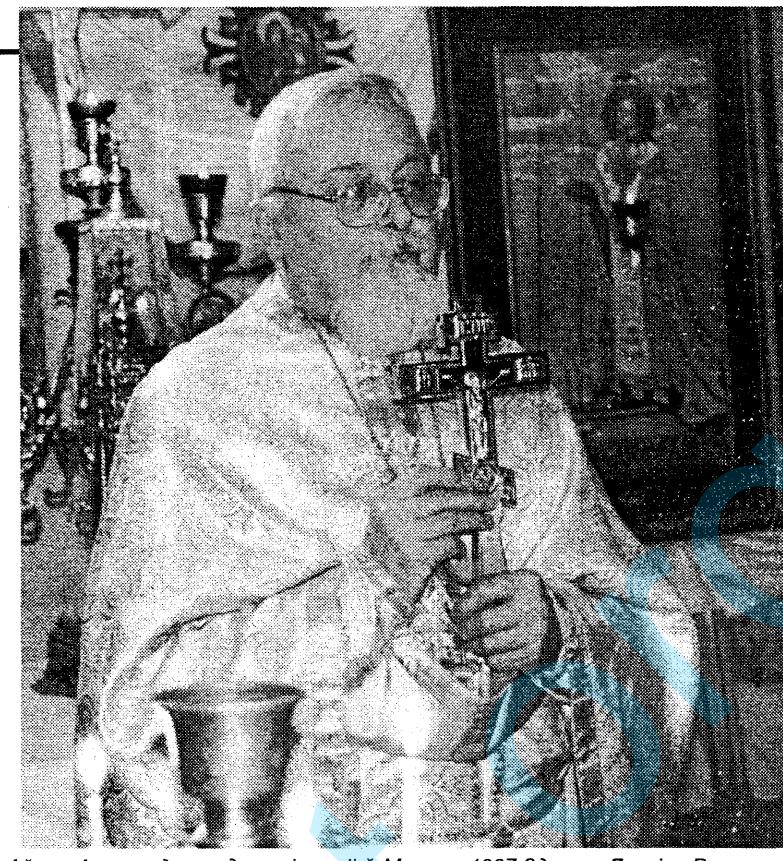
— Ужо зробена ўсё, што неабходна для нармальнага літургічнага жыцця па-пафії. Перакладаць можна бясконца, бо бізантыйская літургічная традыцыя стваралася стагодзізямі й яна вельмі багатая, але цяпер няхай парафіе нехта іншы. Калі дасьць Богу сілаў, дык хацеў бы ўкладаць поўныя службы на съвяты Эўфрасінні Полацкай і Кірылы Тураўскага, а таксама перакласці столынае Эвангельле (збор фрагменту з чатырох Эвангельляў, укладзены ў парадку, як яны чытаюцца цягам году пад час літургіі).

— *Вы не падзяляеце думкі пра патрэбу «сакральнай» мовы ў царкве?*

— Я ня ведаю паняцця «сакральная» мовы. Узяць бы хоць тую царкоўна-славянскую, дык якошь была жывой гаворкай. Тоё самае можна сказаць пра лацінскую, грэцкую ці габрэйскую мовы. Зрэшты, Христос гаварыў па-простанараднаму, па-арамейску. Кожная мова добрая, каб славіць Бога, і няма нікіх сур'ёзных аргументаў.

Слова «літургія» — грэцкага паходжання, у Старынай Грэцыі азначала неардынарны ўчынак для добра ўсёй супольнасці, напр. полісу. У хрысьціянскай царкве літургія стала называцца галоўнае штодзённае набажэнства. Большую частку году ва ўсходніх цэрквах (Праваслаўных і Грэка-Каталіцкіх) служыцца літургія, аўтарства тэксту якой прыпісваецца Яну Залатавуснаму. Сярод іншых штодзённых набажэнстваў — ютрань, вячэрня і г.д. Таксама ў царкве практикуюцца т.зв. трэбы, малебны, акафісты — гэта набажэнствы, якія служацца пры пэўных нагодах.

таў супраць беларускай мовы ў царкве. Перакладаць на яе багаслужбовыя тэксты — значыць працягваць працу Кірылы й Мятода,

Айцец Аляксандар падчас літургіі ў Менску, 1997. Здымак Дзяніса Раманюка

якія прысьвяцілі сваё жыццё, каб даць Слова Божае славянам на зразумелай мове, каб маліцца, словамі апостала Паўла, «ня толькі сэрдцем, але й розумам».

— *Выглядае, што беларуская мова засталася адзінай ўсходнім языком, на якую не перакладзена ўся Біблія...*

— Гэта, несумненна, балючае пытанье. Коліс адважыўся Скарына, і з тых часоў ніхто так паспраўднаму за Біблію ня браўся.

Беларуская Каталіцкая царква Святых Пятра й Паўла ў Лёндане

Ёсьць амаль поўны пераклад Бібліі, зроблены ў Нью-Ёрку Янкам Станкевічам, але ягоная мова занадта дзіўная, дык сам ён быў непадыходзіў да такай працы. Працаваў над перакладам таксама а.Уладзіслаў Чарняўскі, але ягоная тэксты ў большасці ня выдадзеныя. Некалькі ведама, ён не перакладаў з арыгінальных моваў.

— *А Вы б не ўзяліся цяпер за Біблію?*

— Не, я слабы бібліста. Да таго ж, акрамя грэцкай, трэба добра ведаць шэраг іншых моваў: габрэйскую, арамейскую, сырыйскую. Перакласці Святое Пісанье — вялікая справа, цяпер ужо непасільная аднаму чалавеку. Я вельмі рады, што даў

Баюся, людзі, асабліва маладыя, якія з добрай волі і шчырымі памкненнямі прыйшлі ў Грэка-Каталіцкую Царкву, могуць зьнявіверыцца, калі бачаць такое стаўленне да іх, да Царквы з боку вышэйшай царкоўнай улады. Многі з іх сталі грэка-каталікамі ня толькі з рэлігійных, але і з нацыянальных меркаванняў. Што ж, кожная дарога да Бога добрая, толькі трэба своечасова чалавека правільна накіраваць.

— *Паўтараеца сітуацыя, у якой грэка-каталікі апынуліся перад вайной?*

— Тады кіраўнікамі Царквы для грэка-каталікоў былі біскупы лацінскага абраду, небеларусы і зь беларускай царквой ніяк не звязаны. Звычайна яны былі непрыхільны настаўленыя да католікоў усходніга абраду. А сярод съвятароў было поўна «тоже беларуссов» з бывлога праваслаўнага духавенства і «двохабраднікаў» — лацінікаў, звычайна палякаў, для якіх усходні абрад быў толькі нечым вонкавым. Гісторыя тады закончылася сумні: пры першым выпрабаванні на пачатку вайны і адныя, і другія пакінулі Грэка-Каталіцкую Царкву й вярнуліся да таго, кім былі раней.

— *Якой можа быць роль царквы ў грамадзкіх жыцці сучаснай Беларусі?*

— У любой дзяржаве царква захоўвае пэўную аўтаномію, асабліва адносна палітычнага жыцця

Наша Ніва [14] 3.04.2000

ця. Ёсьць, аднак, рэчы, пра якія нельга маўчаць, пра якія трэба выразна выказвацца. Думаю, у Беларусі здараецца шмат нагодаў царкве зрабіць гэта калі ня словам, дык даеяньнем. Прыйладам, што датычыць беларускай мовы. Калі царква ўважае несправядлівай ситуацыю, якая склалася цяпер, дык у ейных сілах зрабіць так, каб багаслужбыні ѹ казані былі па-беларуску, кнігі ѹ пэрыёдыкі былі беларускамоўнымі. Нягледзячы на палітыку ѹладаў, царква можа і павінна служыць народу.

Таксама, ці павінна царква маўчаць у выпадку несправядлівых арыштав? Што больш па-Божаму: змаўчаць ці сказаць праўду, асабліва пры такім рэжыме, як цяперашні?! Канешне, трэба

Тэрмін «грэка-каталікі» ѹ дачыненых да ўніятаў упершыню зафіксаваны ѹ канцы XVIII ст. і цяпер зьяўляецца агульнаўживаным у дачыненых да католікоў бізантыйскага абраду (г.зн. тых, чыя літургічная, або багаслужбовая, традыцыя паходзіць з Бізантыі, сярэднявечнай Грэцыі). Беларуская Грэка-Каталіцкая Царква зьяўляецца адной з больш як двух дзясяткаў нацыянальных цэрквяў усходніх літургічных традыцый, якія адначасна зьяўляюцца часткай усёй Каталіцкай Царквы.

мець шмат разважнасці, але нельга маўчаць заўсёды. Інакш навоша быць царквой?..

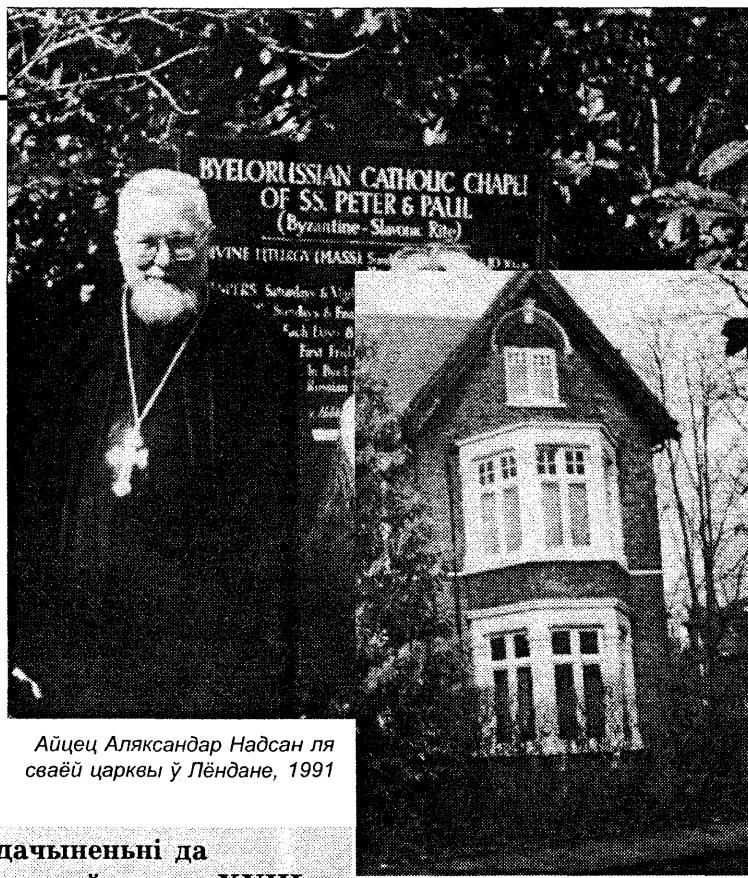
Прыгадайма съветлай памяці айца Яна Матусевіча. Калі ѹ 1996 г. пасьля Чарнобыльскага шляху два лідэры Народнага Фронту трymalі галадоўку за кратамі, ён быў адзіны, хто дамогся адведаць іх. Ён не пабаяўся пайсыці да ўладаў і сказаць: «Там мае вернікі сядзяць, я хачу іх пабачыць!». Ведаю, што тыя людзі ѹ потым зь цеплыней узгадвалі съвятара, які іх падтримаў і прынёс пакланеніе. Айцец Ян спакойна, але ѹ адважна рабіў тое, што вымагала ягонае сумленыне съвятарскі абавязак. Бяда, калі Царква зачыніцца ѹ сабе: што навоні — нас не абыходзіць.

— Вы цялес пішаце працу пра гісторыю Грэка-Каталіцкай Царквы ѹ Беларусі. Ці шмат яшчэ засталося таямніцаў у царкоўнай гісторыі?

— Калі ѹдзе пра Грэка-Каталіцкую Царкву, дык там паўсюль таямніцы. Што ні возьмеш — усё загадкі, недасказанасці або стэрэотыпы. Скажам, роля друйскага кляштару айцоў марыянаў у беларускім і, асабліва, грэка-каталіцкім жыцці міжваенага часу. Рэзынну съцвердзіць, што гэтая роля перабольшаная ѹ многіх публікацыях. Мала яшчэ вядома пра стаўленыне рымскаталяпіцкіх біскупau да беларускага руху ѹ заходній Беларусі. Не напісаная дагэтуль праўда пра неэрэалізаваны намер княгіні Магдалены Радзівіл стварыць Беларускую грэка-каталіцкую калегію ѹ Рыме. Дый пра гэту выдатную жанчыну таксама мы ведаєм яшчэ недастаткова.

Я хацеў бы засядзіцца на гісторыі нашай царквы ѹ XX стагодзьдзі, бо менавіта там — найбольш недасказанаага. У бібліятэцы ѹ Лёндане мы маем шмат неапрацаваных яшчэ матэрыялаў, датычных міжваеннага перыяду. Некаму, можа, будзе балюча развязацца з легендамі, але ѹ праўду ніяма сэнсу хаваць. Гэта ўжо гісторыя, я на павінна быць праўдзівая, каб у прышласці не паўтараць памылак.

Так найчасцей здараецца, што калі гісторыю піша каталік, дык Каталіцкая Царква заўсёды

Айцец Аляксандар Надсан ля сваёй царквы ѹ Лёндане, 1991

Сучасная Беларуская Грэка-Каталіцкая Царква — прамы нашчадак Уніяцкай Царквы, якая ўтварылася ѹ выніку далучэння праваслаўнай ярхіі, духавенства й вернікаў у Вялікім княстве Літоўскім да Каталіцкай Царквы ѹ 1596 г. пасьля сабору ѹ Берасці. У Беларусі Уніяцкая Царква была зыншчаная царскім урадам у 1839 г., ува Украіне — камуністычнымі ѡладамі ѹ 1946 г. У Заходній Беларусі была зробленая спроба стварыць уніяцкія парафіі, але ініцыятыва Ватыкану не была цалкам удалая па розных прычынах. У выніку гэтага на эміграцыі пасьля апошняй вайны апынулася некалькі беларускіх съвятароў. На мяжы 1980-90-х гадоў ініцыятыва адрадзіць Грэка-Каталіцкую Царкву ѹ Беларусі паходзіла з асяродзьдзя інтэлігенцыі й съвецкай моладзі, але не духавенства. Цяпер гэтая царква налічвае паўтары дзясяткі парафіяў і менш за дзясятак съвятароў.

мае рацью, калі ж праваслаўны аўтар — наадварт. Думаю, насьпэў час усім нам прыўзўняцца над непаразуменнямі ѹ недаверам адзін да аднаго. Памятаю, у маладыя гады я захапіўся асобай сэль. Тамаша Мора — ангельца, забітага ѹ часы рэформацыі за ад-

дой і гісторыя Грэка-Каталіцкай Царквы звязана ѹ Беларусі?

— Пераклады ўжываюцца ѹ Грэка-Каталіцкай Царкве і цяпер. Новыя іх выданыне і гісторыя Царквы, спадзяюся, будуть апублікаваныя сёлета.

Гутарыў Ігар Іваноў

ЭСЭР і ЭСЭРКА

Анталёгія ўчынку

27 студзеня 1906 г. у Менску хавалі начальніка мясцовай паліцыйнай брыгады Курча. У Петрапаўлаўскім Саборы адбывалася адпіваньне, пасьля чаго труну з нябожчыкам панеслыі з Сабору на двор. Сярод тых, кткі нёс труну, быў губэрнатар Павал Курлоў.

Курлоў, паводле адкукаці юрист, быў прызначаны на губэрнатарскую пасаду ѹ Менск увесені 1905 г., акурат у самы разгар першай расейскай рэвалюцыі. Не пасьпэў ён пабыць у Менску і месцю, як уліп у гісторыю.

17 кастрычніка імп'ератар Мікалай II падпісаў Маніфэст, які абавяшчай у Расеі адносны дэмакратычныя свабоды. На наступны дзень у Менску з гэтай нагоды пачалі зъбірацца стыхійныя мітынгі ѹхваліваліся народу. Ля

Віленскага чыгуначнага вакзалу (сённяшні Менск-Пасажырскі) сабралася каля 20 тыс. дэмакратычна настроенных людзей. Курлоў, спужайшыся такога натоўпу, аддаў загад разагнаць мітынг зброяй. У выніку былі забітыя каля 100 чалавек і 300 бытлі паранены. Дзеяньні губэрнатара асуджала большасць гараджан. Гарадзкая дума пастанавіла нават усталяваць у памяць палеглых пры Курлоўскім расстрэле спэцыяльны помнік.

Чуткі пра жорсткую расправу над месцічамі дайшлі да Санкт-Петрапаўбурга, Курлова выклікалі ѹ расейскую сталіцу на афіцыйнае дазнаньне. Менскі губэрнатар сваёй віны не прызнаў, пераклаўшы ўсё на гарадзкіх венчаных, і Курлова з пасады не атрымалася.

Як толькі «нарад» тагачасных спэцназаўцаў разам з арыштаваным Пуліхавым і паліцмайстром Норавым рушыў да турмы, прагу-

КАЛЯНДАР

4 красавіка 1875 зачыніца Маціца Славацкай (грамадзка-культурнае асьветнае таварыства славакаў). Перад тым прэм'ерам Вугоршчыны стаў Кальман Шіса. Ён быў прыхільнікам ліберальных эканамічных реформаў, але разам за ягонаі улады пачалася шырокая мадзьярызацыя славянскіх народаў, што падпарадковалася Вугорскому каралеўству. Тыя пачаткі пэўнай славянскай аўтаноміі, што былі магчымы пасля рэвалюцыі 1848 г., сыпілі на іх. Але ж славакі, якія былі ўніятамі, як і беларусы, выстаялі, захавалі сваю мову і дабіліся незалежнасці — першы раз у 1939 г., другі ѹ 1993 г.

7 красавіка 1925 памірае патрыярх Ціхан (Васіль Белавін), які

сталіся для нас асноўным эканамічным партнёрам.

У 1825 г. лекар Казімір Чарноўскі стварае праект падводнай лодкі. Чарноўскі нарадзіўся ѹ 1791 г. у в. Карыніца, што ѿ сёньняшнім Чэрвеньскім раёне. Пад час навучання ѹ Пецярбургскай Медыка-хірургічнай акадэміі браў удзел у дзейнасці тайнага дэмакратычнага таварыства, за што быў арыштаваны і кінуты ѹ Пецярбургскую крэпасць. У 1829 г. ён звяртаецца з лістом да імп'ератара Мікалая, у якім піша, што стварыў у 1825 г. праект падводнага судна, якое можна было бы пры дастатковай колькасці людзі і матар'альных рэурсаў дабудаваць. Гэта давала б трэ мацымасці: плаваць пад вадой; зьбіраць на марскім дне расліны і сачыць за марскімі жывёламі; выкарыстоўваць судна ѿ вялікіх мэтах. Але прапанаваны Чарноўскага не знайшла водгуку. У 1832 г. ён зноўку звяртаецца да цара Мікалая, на гэты раз падаючы запіску на 64 старонках, у якой выкладае асновы падводнага плавання і будаўніцтва падводных лодак. Але ѹ гэтай ініцыятываю нашага земляка была абміната ўвагай. Між тым, Чарноўскі на 25 гадоў раней за нідэрландца Ван Эльвіна робіць праект прыбора для назірання за воднай дэверніяй і называе яго палемаскоп (будучы пэрыскоп). Але прарокаў ўзласці. У пачатку 30-х гадоў Чарноўскага перавялі ѹ Шлісельбурскую крэпасць, а потым выслалі ѹ Архангельск. Скансцруяваць першую падводную лодку давялося ѹ 1834 г. ураджэнцу Віцебшчыны Карлу Шыльдэру.

Алег Гардзіенка

знялі.

Але вернемся да падзеяў 27 студзеня 1906 г.

Курлоў даламог вынесці труну з царквы. Яе паставілі на катафалк, і губэрнатар пачаў апранаць шынэль. Тут ад сцяны Сабору аддзялялася постачь маладога чалавека, які дастаў з кішэні акуратна загорнутую ѹ паперу бомбу і штурнай ўе ѹ губэрнатара. Бомба ўпала ля курлоўскіх ног, але не разарвалася. Хлопец паспрабаваў непрыкметна ўцякніць, але быў затрыманы паліцмайстрам Норавым і жорстка зьбіты. Маладога чалавека звалі Іван Пуліхай, ён быў сябрам менскай арганізацыі эсэраў. Пуліхай добраахвотна выказаў жаданье выкананы прысуд менскіх эсэраў: забіць крывавага менскага губэрнатара. Але спакою не было і пасля

чалі стрэлы. У паліцмайстра страляла эсэрка Аляксандра Ізмайлівіч, але зноў ѿня ўдала.

Ні Пуліхай, ні Ізмайлівіч ня выканалі прысуду. Але іх акцыя прынесла плён. Павал Курлоў пабяліўся далейшых замахаў на жыццё і, да радасці менчукоў, пакінуў горад, зъехаўшы ѹ Пецярбург камандаваць Асобным корпусам жандароў.

Пуліхава пакаралі съмерцю: ягоны труп некалькі дзён вісеў на варотах «Пішчалаўскага замку». Аляксандра Ізмайлівіч, дваранку, дачку генэрала расейскага войска, была прысуджана да пажыццёвай катаргі, якая скончылася разам з падзеянем самадзяржар'я. Але спакою не было і пасля 1917 г. Савецкая ўлада чатыры разы арыштоўвала яе і кідала ѹ турмы. А 11 верасня 1941 г. Ізмайлівіч была расстрэлянай ѹ Мядзведзкім лесе, расейскіх Курапатах, што пад Арлом.

Алег Гардзіенка

МАСТОК ДА ГІСТОРЫІ КРАЮ

Міхась Скобла.
Дзярэчынскі дыярыюш.
Менск: Беларускі
кнігабор, 1999. — 272
с. іл.

Дзярэчын — мой край, мае мястечка. У гады дзяцінства пашчасціла засыпець знакамітыя дзярэчынскія кірмашы. Тады, у канцы 60-х, яны яшчэ захоўвалі своеасаблівую атмасферу старажытнага беларускага таргавішча. Праўда, зразумеў гэта нашмат пазней, калі ўжо тых кірмашоўня стала.

Мая вёска Лупачы цягнулася да гэтага мястечка. Туды да царквы выбіраліся цётка Зіна і бабуля Настуля, туды ездзілі дзядзькі з вёскі па важныя закупы, звычайна пад час кірмашоў. Дзед Сёмка апавядáў то страшныя гісторыі пра кірмашовых злодзеяў, то съмешныя — пра кірмашовыя прыгоды. Як аднойчы сярод тлуму яму непрыкметна разрэзалаі кожух на грудзях, дзе ў кішэні былі скаваныя гроши, якія таксама аказаўліся парэзанымі. Як спрыты ашуканец прадаў аднаму вяскоўцу каня, прывязанага да возу, на якім спаў падгулялы праўдзівы гаспадар каня і калёсаў.

І цяпер яшчэ ад аднаго ўспаміну смакаўць у роце цукеркі-падушачкі, залатыя цукровыя пейнікі на палачках, съметанковыя лёды, ад якіх драньцева неба. Ніколі пасляя на ёй такіх смачных лёдаў... Выдатна памятаю тысячагалосы гоман са звонкім-звонкім адметна беларускім фанетычным ладам, калейдаскоп твараў, ашаламляльны для хлопчыка з лясной вёскі, дзе на чата пабачыў новага чалавека. Памятаю краязнаўцы музэй, што быў у камяніцы каля месца былога палаца Сапегаў. Цяпер на стала і камяніцы, і музэю, на ведаю нават, калі й чаму.

На пачатку 80-х гадоў у Рәсейскім Ваенна-гістарычным архіве ў Маскве выпадкова натрапіў

копія спатрабілася — для "Дзярэчынскага дыярыюшу".

"Дыяриюш" напісаны дзярэчынцам, і гэта акаличнасць націлла на кнігу невынішчальны адбітак, напоўніла яе пяшчотай, настоенай на глыбокіх дзіцячых уражаннях. Асабістая эмасійная адносіна да аб'екту і здаровы сэнс у інтэрпрэтацыі гістарычных крыніц — вось, напэўна, галоўныя прычыны, што вызначылі посыпех аўтара.

Паэт Міхась Скобла напісаў кнігу не пра гісторыю населенага пункту — знакамітага ў мінулым мястечка, а пра гісторыю яго людзей. Калі аўтар звязаўшася да нейкіх статыстычных матэрыялаў (а гэта здараеца даволі часта), дык найперш для таго, каб выявіць, якое значэнне тыя матэрыяльныя факты мелі для жыцця дзярэчынцаў. Напэўна, гэта галоўнае, што адрознівае яго працу ад беззлічы савецкіх выданняў кшталту "Масты", "Ашмяны", "Шчучын" і да т.п. Адрознівае яшчэ й таму, што тыя тэксты пісаліся калібартантамі, а гэты — патрэтом Краю.

"Дыяриюш" можна лічыць узорам гістарычнага нарыйсу, бо яго тэкст пададзены літаратурна і дастаткова прафесійна з пункту гледжання гістарычнай навукі. Скоблавы інтэрпрэтацыі дакументальных крыніц вызначаюцца карэктнасцю і добрай мерай здаровага сэнсу, чаго часта не хапае і прафесійнымі гісторыкамі. Напрыклад, аўтарская этымалёгія назвы мястечка ад слова "дзярэча", што азначала выдабыванне

на плян Дзярэчына 1850 г. і перанес яго на кальку, змалываў амаль мэханічна, хоць тады на мяў на тое ніякай выразнай патрэбы. Але праз 16 гадоў

пчалінага рою з калодаў, выдаецца намога бліжэйшай да праўды за жучкевіцкае "дракун" (адкуль толькі Жучкевіч выкапаў маскоўскага забіяку ў самым цэнтры гістарычнай Літвы?).

Па-майстэрску выкарыстаны мэтад аналігіі для высьвятлення рэпэртуару сапежынскага тэатру ў Дзярэчыне. Ни маючы працых съведчання, аўтар з вялікай ступенню вярогоднасці аднавіў яго паводле захаваных зьевстак пра п'есы, паставленыя ў тэатры ў Ружанах і паводле волі драматургічных твораў з фамільнай бібліятэкі Сапегаў. Атрымалася зграбна і пераканаўчы.

Варта адзначыць добрую карэктарскую падрыхтоўку выдання, што съведчыць пра прафесійнасць выдавецтва і выгодна вылучае яго сярод іншых новападзялых за апошнія гады. Ни шкодзяць агульнаму ўражанню ад кнігі некалькі дробных памылак, як недакладнае датаванне праекту карчмы на адной з ілюстрацый ці не зусім зразумелае мастакае афармленне вокладкі.

Аўтар ствараў "Дыяриюш" пра людзей старога Дзярэчына ў першую чаргу для сучасных дзярэчынцаў. Інтэлігентная публіка з Менску ўспрыме гэту кнігу як чарговую добрую працу пра адну з беларускіх мясцін. Аднак тэхнічнае падтрымала іх мацерыяльна. Нам такіх эліты, зь вядомых прычынаў, забракла. І нам сённяне яе патрабна ствараць, бо яя мае іншага выйсця. Ствараць і з сялянскіх дзетак таксама, а навука гісторыі радзімы, роднай мясціны — адзін са спраўдзяных для таго сродкаў.

Амаль адначасова з выйсцем у сьвет "Дыяриюшу" яго галоўны фундатар Валянцін Дубатоўка, ясная справа — стопрацентовы дзярэчынец, разъмісціў у дзярэчынскім касцёле памятную шыльду ў гонар таго абраўавана гаспадаром падтрымала іх мацакалімі паўстанца Каэтана Сапегі. Ды яшчэ запрасіць на яе адкрыццё галаву роду Сапегаў — князя Францішка. Прыйехаў старавікі з далёкай Кені на радзіму, паставіў на ёй, паходзіў зь непакрытай галавой. Для дзярэчынцаў, што назіралі за ім, то быў яшчэ адзін масток — да годнасці, якая заўсёды пачынаеца з павагі да сваёй гісторыі.

Праблемы заваёвы і захавання дзяржаваўніцтваў вырашала эліта. Новую польскую дзяржаву ў 1918 г. збудавала эліта, у тым ліку і з Беларусі, якая пайшла ў легіёны Пілсудзкага і падтрымала іх мацерыяльна. Нам такіх эліты, зь вядомых прычынаў, забракла. І нам сённяне яе патрабна ствараць, бо яя мае іншага выйсця. Ствараць і з сялянскіх дзетак таксама, а навука гісторыі радзімы, роднай мясціны — адзін са спраўдзяных для таго сродкаў.

Амаль адначасова з выйсцем у сьвет "Дыяриюшу" яго галоўны фундатар Валянцін Дубатоўка, ясная справа — стопрацентовы дзярэчынец, разъмісціў у дзярэчынскім касцёле памятную шыльду ў гонар таго абраўавана гаспадаром падтрымала іх мацакалімі паўстанца Каэтана Сапегі. Ды яшчэ запросіць на яе адкрыццё галаву роду Сапегаў — князя Францішка. Прыйехаў старавікі з далёкай Кені на радзіму, паставіў на ёй, паходзіў зь непакрытай галавой. Для дзярэчынцаў, што назіралі за ім, то быў яшчэ адзін масток — да годнасці, якая заўсёды пачынаеца з павагі да сваёй гісторыі.

Алесь Краўцэвіч, Горадня

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ У РЭДАКЦЫЮ

Анталёгія сучаснай палітычнай філязофіі / Укладаныне і ўводзіны Я. Кіма; Пераклад з ангельскай І. Карліхава, В. Лук'янава, В. Вайткевіча; Пад рэдакцыяй У. Роуды. — Менск: Тэхнагергія, 1999. — 461 с. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-6234-69-7

Сучасная палітычная філязофія ў фокусе спрэчак філэзафаў у англаксонскім грамадстве. Кнігу можна набыць у краме "Тэхна" Беларускай акадэміі мастацтваў за пайтары тыячы.

Жывіца: Вершы, апавяданыні, казкі пра дзяцей і для дзяцей / Укладальнік І. Гімпель; Мастак В. Сакалоў. — Менск: Юнацтва, 1999. — 351 с. — (Школьная бібліятэка). — Наклад 34700 ас. ISBN 985-05-0268-1

Кнігу складаюць дзіцячыя творы беларускіх пісьменнікаў ад пачатку стагодзіся да нашага часу. Гэтыя вялікія наклад тлумачыца распаўсюдам кнігі ў асноўным праз бібліятэчныя калектары у школы краіны. Прадаецца ў "Кнігарні пісьменніка".

Р. Барадулін. Збор твораў. Т.3: Паэмы, вершы. — Менск: Мастацкая літаратура, 1999. — 335 с., (8) арк. іл. — Наклад 3000 ас. ISBN 985-02-0138-X (т.3)

У доўгачаканы трэці том жылога класыка нацыянальнае літаратуры Рыгора Барадуліна ўвайшлі паэмы "Куліна", "Блякада", "Лінія перамены дат", "Смаргонская акадэмія", "Аблачына-самабранка", "Вяртаныне ў першы сънег", "Трыкірьюм", а таксама вершы. Цана — трохі болей за тыяччу.

К. Крапіва. Збор твораў у 6 т.: Т.3: Раман, п'есы / Укладальнік, камэнтар С. Лашук; Мастак А. Александровіч. — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 382 с., іл. (4) арк. іл. — Наклад 3000 ас. ISBN 985-02-0420-6 (т.3)

Увайшлі творы з пачатку 1930-х гадоў: раман "Мядзьведзічы" і п'есы "Канец дружбы" вы "Партызаны". Цана ў кнігарнях — тыячча з гакам рублёў.

Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч.1: Ад найстаражытнейшых часоў да канца 18 ст.: Курс лекцыяў / І. Крэнь, І. Коўкель, С. Марозава, С. Сяльвестрава, І. Фёдараў. — Менск: Рэспубліканскі інстытут вышайшай школы Беларускага дзяржавнага ўніверсітэту, 2000. — 656 с. — Наклад 3200 ас. ISBN 985-6299-34-9

Аўтары пропануюць курс лекцыяў паводле навучальнае праграмы з гісторыі Беларусі для студэнтаў гістарычных факультэтаў вышайшых навучальных установаў краіны. Аўайлі на ўсе студэнты здолеюць гэтае выданне набыць, цана — тыячыца рублёў. Кніга мае адну вельмі істотную хібу — няма ілюстрацый.

Народная культура Эўропы ранняга Новага часу / Пераклад з ангельскай І. Галецкай; Пад рэдакцыяй А. Ліса. — Менск: Тэхнагергія, 1999. — 380 с. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-6234-79-4

Чэслаў Мілаш. Скуты разум. / Пер. з польскай Юрасія Ладуры. Да працаўны Дзядзенкам. Пад рэд. Валеркі Булгакава. — Менск: Вільня: «Фрагменты», Віленскі клуб, 2000. — 248 стар. — Сэрыя «Бібліятэка Фрагменты». ISBN 9955-437-01-4

Кніга эз ліўрэата Нобэліускай прэміі польскага пісьменніка Мілаша адкрываеца адмыслова напісанай аўтарам прадмовай «Да беларускага чытача».

Падрыхтаваў Віктар Мухін

МАГІЛЁУСКАЯ СТАРАСЬВЕЧЧЫНА

Магілёўская даўніна. 1999 год. — Магілёў, 1999. — 192 с. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-6568-07-2

Невядома, у чым сакрэт трываласяці гістарычнага штогадовіка «Магілёўская даўніна» — ці ў здольнасці выдаўцоў знайсці гроши, ці ў энэргіі аўтараў і рэдактараў, ці ў надзеі насыці гістарычных падмуркаў. Падмуркі, на туральна, рэч добрая, але не вырашальна. Да 1917 году выхадзіла ж яя толькі «Магілёўская», але і «Віцебская», «Полацкая-Віцебская», «Менская» і «Гарадзенская даўніна», але сёньня мы маем толькі «Магілёўскую». З абласных цэнтраў Менск, дарэчы, самы неініцыятыўны ў дасыльдані і папулярызациі сваёй лякальнай гісторыі. Затое магілёўская выданіні нават цяжка пералічыць. Каб чытач зарыентаўся, дарэчы будзе нарыс «Магілёўская кнігадрукаваныне» (ад 1990 году) з апошніяго штогадовіка.

Выпуск 1999 году «Магілёўская даўніна» атрымаўся як ніколі грунтоўным. Эмануїл Іофэ працягвае досьледы лёсаў беларускага жыдоўства ў нарысе «Габрэй Магілёў ў XVI — пачатку XX ст.», маеца працяг праціяўшчынам. Міхаіл Кузьменкі «Магілёўская япархія ад часоў далучэння да Расей да 1918 году». Гэта ўнікаль-

ная для сёньняшній Беларусі праца, хоць яна і была напісаная яшчэ ў 1967—1971 гадах у бытнасці аўтара «сапраўдным студэнтам» завочнага на вучаніні Магілёўскай Духоўнай Акадэміі. Больш грунтоўна і кваліфікавана за Кузьменку насы царкоўнікі на пішуць (ня будзем казаць ужо пра велізарныя памеры гэтай кандыдацкай дысэртациі, поўная называецца як «Магілёўская япархія ад яе заснавання да 1918 году»). «Да пытанняў аб палітнімі ўсходнімі Беларусі ў помніках грамадзкай думкі XI—XVII ст.» Віктора Страсіченкі — гэта яшчэ адзін аўтар з тэрмінаў «Русь», «Літва», «Белая Русь», які заўсёды дарэчы. Вылучаеца артыкул Валерыя Касмілевіча «Лютыцкая (1661 г.) паводле пішуць ў Магілёве». Пра нацыянальна гераў Язэпа Пора-Левановіча ведаюць збожынага хіба толькі ў Магілёве. Антymаскоўскае паўстанніе 1661 году застаецца ў гісторыографіі няявівчан

Любоў Адзінота

СПРОБА АКРАВЕРШУ

А нелюбімай цяжка жыць.
Дзе той, якога кліча сарца?
Зь якім хацела б разам быць
І нават разам дачакаці съмерці.
Ну як яго прычараўца?
О, падкахы, магутны Божа!
Тваю магутнасць мне прызнаць
Адзіны сродак дапаможа.

Алекс

***

Каханье — як мора,
Дзе я не шукаю берагоў.
Каханье — як горад,
Дзе я на самоце зноў і зноў.

Каханье — анёлы,
Што вечна блукваюць угары.
Каханье — як слова,
Што нехта забараніў.

Па-над табой, па-нада мной
Зыліліся сонца ды зямля,
Я так хачу іх утрымаць,
Бо гэта ты, бо гэта я.

Андрэй Аляксандраў

***

Астэроідных хвялі ўстрэчу
Пустэчка памноўжыць на два.
Гэта будзе ўсё роўна пустечка.
Мяне — нуль,
Ты — заўсёды адна.

Месяц, быццам зламаны пазногаць,
Прадзірае нябесны пухір.
Вочы сціла суսветная сажа.
На вагмень мы на сыпалі жвір.

Ведаць — крӯйдна.
Чакаць — недарэнча.
Маркотна ўсміхненца ліхтар.
Пад сталом спіць знявечены
Вечар.
Роспач выddyхне:
Au revoir.

Рэшткі памяці сыдуць у попел,
Апоўнчы прыйдзе зіма.
Заягнуся ў падзенны адвольным:
Мяне — нуль,
Ты — заўсёды адна.

***

Стануць рытмы прыглушаным
шоргатам
Гэтых ног аб асфальт,
Гэтых куляў аб скло.
Пахне летам віно горка-чорнае.
Там — напэўна,
А тут — не шкада ўжо даўно.

Ліст апошні я скончы пытальнікам:
Пастаю на мяжы,
Пагулюць з агнём.
Я на стаў твайм выратавальнікам.
Там — заўсёды,
А тут — мяне зьменяць лязом.

Чорны Война

МАЛАДАФРОНТАЎЦУ

Мова! Ройнасць! Свабода! Край! —
Наш дэзвіз, малітва й прысяга.
Непатрэбны бязь іх і рап.
Ты бязь іх, як апошні бадзяга.

Гэтых словаў маўклівая цвердзь
Не дазволіць ніколі здацца,
Замірыца, скарыца, сцярпець
І чужынским іменем называцца.

Яны — зброя твайа ў барацьбе,
І мацнейшых мяна на съвеце.
Яно дадзена Богам табе —
Гэтых словаў съвятых суквецце.

Злосыць бясыльная воўчых эграй
Хай на спыніць цябе ніколі.
Мова! Ройнасць! Свабода! Край! —
Паўтарай і ідзі да Волі!

Алена Волкова

БЕЗНАЗОЙНАЕ

Я не адна, бо Ты заўжды са мной
у заварожанай цішы.
Падорыш зорак сънегапад зімой
і частачку сваёй душы.

Я не адна, бо Ты заўжды са мной
у яркай квейцені вясны.
Імкнесься съпешна бураю ракой
устрэць мяне на востраве ЛЮБОВІ.

Я не адна, бо Ты заўжды са мной

у кроплях чыстае расы.
Мяне сагрэш мякко травой,
ад гора захінеш, бяды.

Я не адна, бо Ты заўжды са мной
у залатым дажды лістоў.
У танцы ветру буду я твай,
а ты майм — у век вякоў.

**Канстанты Ідельфонс
Гальчынскі**

ДЗІКІ ВІНАГРАД*

***

Нібы хвяла за хвяля
Кожны час-намаганьне,
Ужо няма акіянау,
Самі мы — акіяны.

Сыцягі радасці нашай
Час той раскальхалі,
Плынуць съцежкаю часу,
Як высокія травы.

Наших думак насеньне
Ў кожны кут залятае,
Час вянок нам сплятае,
Вораг зубы зобрае.

А тым бліскам злацістым
Ёсць наш лёс на кавадле,
Сыцяг наш чырванавусны,
Як вікор, расьсьпяваны!

*урывак

***

Увесы у лісці схаваны
Мур надваконны,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Вецер — начны музыка,
Добрым віном нахнёны,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

За самы вялікі выкуп
Красы не аддам чаюўнай,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Белое сонца.
Лесу ў скрайна.
Шэрэя сосны
Выліты з каменю.

За акіяном вялікім
Сылёзы будуць салёныя,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Лісьцем тым дом спавіты
Зыяўіца цудам мройным,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Неба, ліст серабрысты
Месяцам паблены,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Лісьце пад песьню скрыпки
Шэпчачца з шыбай аконнай,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Сэрца, як нотны сыштак,
Вераю акрыленае,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Ціха за вокнамі, ціха,
Ноч — нібы нарачоная,
А вінаград той дзікі —
Зялёны, зялёны...

Пераклаў з польскай *Vadzim Bolbas*

Эдуард Грахавец

***

Пра нешта балючае,
Трывохнае, даўяне
Ноччу карэнны дроваў
Складваюць паданыні.

Потым увесы дэнь
Дацімна, несупынна,
Быццам малітвы,
Іх шэпчуць галіны.

***

Белое сонца.
Лесу ў скрайна.
Шэрэя сосны
Выліты з каменю.

Дрэмлюць вітры
І дразды не лятаюць.
Кронамі сосны

Ў неба ўрастоаюць.
Дзяцел у цішу
Цвік забіае.
Скончыць — і ўсё,
І цішай не бывае.

***

Даруй мне, Айчына, што я ніколі
Табе ў любові на кляўся
Ні як уставаў, ні як араў поле,
Ні як еў, ні як спаць кляўся.

На чым я стаяў, на тым і стаю,
І буду такім да съмерці.
Любіў я на словамі Маці сваю,
А толькі Душой і сэрцам.

***

Ёсць мудрасць, ад якой ні кроку
Не адступіць ніколі мне:
Каб вершы з коскі і да кропкі
Былі падобны да мяне.

Юзік Дзенісюк**СВЯТАЯ ВАРТА**

Знак Пагоні — мя знак бяды.
Гэты сымбал — Айчыны гонар.
Скача вершнік цераз гады —
Наша боская абарона.

Скача вершнік — вораг дрыжыць,
Меч узняты ў руцэ ращуча.
Распаўшаюць преч смажухы
Ад пагібелі немінучай.

Грозны ў воя таксама шчыт —
Срэбны кръж на полі чырвоным.
Уся навалач аж вішчыц,
Так байца пад кръжам скону.

Выйдзі з лёхай, брат-беларус!
З гэтym воем ідзе збавен'не.
Больш ніякі гвалт і прымус
Не разбурыць тваіх летуцен'ні.

Знак Пагоні — і сыцяг, і кръж
Самых мужчын, самых улартых.
Любы Край, ты свабодай гарыш,
Покуль скача съвятая варта!

***

Славяне ў Віцебску базараць —
Гуртуюць нейкі там хайурс.
Нібыта зноўку пруць хазары
Ардой на Кіеўскую Русь.

А побач на палях калгасных
Ідзе вайна за ўраджай.
І ў тым жа рангу съвістапляса
Зноў абяцяюць людзям рай.

І там, і тут даюць прэзэнты —
Усё паставілена на кон.
Станок друкарні прэзыдэнта
Чарговы ляпае трэльён.

А мы з былых усходніх крэсаў
Усё часціць за Буг глядзім
На тых славян, што за прагрэсам
Ідуць натхнёна, як адзін.

Іх крок упэўнены і цвёрды.
Іх важакі не трапачы.
У Гулаг стаханаўскім рэкордам
Іх больш ня кінцуць уначы.

Зайдзросны лёс братоў заходніх
Для нас надзею ю моц дае.
Браты, уздымайце ўсе паходні,
Хто Беларусь не прадае!

Ян Дзівасіл

СХАМЯНІСЯ!

Сястра русавая, блакітнавокая,
Як цвёрда гэкаеш, акругла окаеш!
Была Марысіяю, ціпер — Марусечка.
Зманкутаваная ты беларусачка.
Зманкутаваная ды змаскалелая,
З голубкі вырасла варона белая.
Сябе ўажаеш ты дачкай імпрызы,
Маскоўскай меркаю, а ў Менску мераеш.
Глядзі, каб марачы аб райскім кветніку,
Не апнулася на брудным съметніку!

***

ЕН НЯ СТАЙ беларускім Лінкальнам,
Дулю з макам ўсім паднёс.
Зомбі рады, бо дуля вялікая,
Падаткнутая ўсім пад нос.

***

Ох, узялі разгон,
пад Москву так і шпараць.
Вылятае з магозу
гітарычна памяць.

Вера Ліпская

***

Душу захліснула гарачая хвяла,
Напітай струну звініц неспакой:
Які ўжо тыдзень ляжыц памік намі
Растаныне нямою халоднай ракой.

У пошуках найкараецшага шляху
Памік паралелямі двух берагоў
Адчайна пайду — без надзеі і страху —
Па тонкім ільдзе некаханья твайго.

Ад кроку маіх гэты лёд не растане —
Схаваю бяду ў вершаваным радку;
І ўсё ж за плячыма пакіну растаныне,
І з берага ты падасі мне руку.

Прагнаць не магу гэты смутак
шчымлівы,
Што востраю дзюбкаю сэрца дзяյбү...
Далекі, чужы і, магчыма, шчасльівы,
Я вельмі хачу зноў пабачыц цябе!

А.Наркевіч

***

Першыя зынічкі ў восень спадаюць.
Стаміуся. За летам я не ўганюся.
Жадаю, імкнуся, ды не пасыпяваю,
І застаюся, ізноў застаюся
З май Беларусі.

***

Усходні «брат», заходні «сябар»
Якіх бы плётак не плялі —
Таму ѹ другому трэба хабар —
Кавалачак май зямлі.

Іх прага гэтая нянова.
Бяз братнай ласкі і пашаны
Арлы: і бялы, і дзівюхгаловы
Імкнуща ў нашыя абшары.

***

Пад гэтым небам,

НАВІНЫ

Новыя пісьменьнікі

Саюз Пісьменнікаў правеу сэмінар пачаткоўцаў. З 60-ці маладых літаратаў вылучылі найлепшых у сваіх жанрах: крытыка Ірыну Шаўлякову, паэта Юрыя Бурсава і празаіка Наталю Уласаву. Дзяржкамдрук паабязаў даць гроши на выданье зборніка лепшых твораў, якія прагу-чалі на сэмінары.

Ю.Б.

Памёр кампазытар
Дамарацкі

Заўчасна, на 54-м годзе жыцця, памёр ад раку кампазытар Уладзімер Дамарацкі, ляўрэат Дзяржаўнай прэміі, аўтар таленавітых твораў у сымфо-нічным, інструментальным і камэрна-вакальнym жанрах. На жаль, маэстра не пасыпей скончыць першы беларускі мюзыкал "Панядзелак", які абязаў стацца сапраўдным шедэўрам.

Ю.Б.

Мы — дняпроўскія балты

Аднавіў свою дзейнасць Цэнтар этнакасмалёгі "Крыўя", які займаецца адроджэннем старожытнай паганская культуры. Толькі што выйшаў з друку трэці нумар альманаху "Ктуця: Crivica. Baltica. Indogermanica", праз месяц мае выйсці слоўнік тэрмінаў старожытнай культуры, рыхтуецца шэраг канцэртаў і мастацкіх выставаў. Паводле лідераў гэтага руху, філёзафа Сяргука Санькі і мастака Тодара Кашкурэвіча, найбліжэйшыя нам па крыві — не расейцы і ўкраінцы, а літоўцы і латышы, бо продкамі беларусаў былі "дняпроўскія балты".

Юрась Барысевіч

Чыталі вершы,
съпявалі песні

30 сакавіка ў полацкім музэі-бібліятэцы Сімяона Полацкага адбылася прэзентацыя альманаху "Наддзвін'е", які выдала аднайменнае літаб'яднанне. Намесніца старшыні гарвыканкаму Вольга Ждановіч выказала жаданье і надалей падтрымліваць гэты выдавецкі праект. Рэдактар наваполацкай газэты "Хімік" пісьменнік Лявон Неўдаш са скрухай зазначыў, што наваполацкія гарадзкія ўлады, у адрозненіе ад полацкіх, не спрыяюць літаратарам-наваполачанам.

Васіль Кроква

Жывёльны страх

Полацкі маладэ́ўы тэатар-студыя "Гармонія" паставіў спектакль паводле Брехтавай вэрсіі трагедыі Сафокла "Антыгона". 26 і 27 сакавіка ў гарадзкім Палацы культуры прыйшлі прэм'ерныя паказы. Рэжысэрка спадарыня Нагорная патлумачыла журналістам, што тэатр адмыслова ўзяўся за такую сур'ёзную рэч, бо гэта п'еса актуальная для сёньняшняго стану беларускай грамадзтва. У Нямеччыне Брехтаўская "Антыгона" ішла ў тэатрах у 1948 годзе. Галоўная ідэя твору, як бачыць рэжысэрку, пераадоленіе жывёльнага страха ў сабе, супрацьстаянне тыраніі. І дадае: гэта дамінантная тэма ёўрапейскага мастацтва апошніх двух тысячагоддзяў.

В.К.

ПАЛАЦ РЭСПУБЛІКІ НА МАРСЕ

У Заслаўі адкрылася выставка вандроўнага мастака

Асабліва нястача альбомаў і книг, прысьвечаных "зачараваному вандроўніку", як называлі Язора Драздовіча сучаснікі, адчуваеца сёняня на гэтым выставе, што працуе ў Заслаўскім краязнаўчым музеі. Праўда, менчукі ляяўнца сюды ехаць. Затое дзіве кабеты з Масквы спыталіся, хто такі Сымон Будны і што азначае назва аднаго з палотнаў Драздовіча "У паўднёвай краіне". Экскурсавод перакладу на "вобчаланітную" мову ня ведаў: "Понімаете, это как бы польня..."

Мэта выставы — раскрыць шматбаковую творчасць Драздовіча. Нешта з таго выйшла. Экспазыцыя разымсяцілася ў невялікай утульнай залі й падзеленая на дзіве ўмоўныя часткі. У першай паўстае вобраз мастака-летапісца. Паводле съведчання Драздовічу — касмолягу. Тут — "Прырода Месяца", "Штурнае мора на Марсе", "Космас", "Сустрэча вясны на Са-

ходзілі ў мроях ці, як съцвярджаў сам майстар, ад Бога. "Князь полацкі Рагвалод", "Князь сяленскі Раман Расціславіч", "Дапытванне", "У сьвет па навуку" — ляканічныя вобразы роднае мінуўшчыны.

Здаецца, не стае нам сваіх гістарычных палотнаў, а ў Драздовіча іх безыліч, праста ня хочам прызнавацца, што не шукаем і не карыстаёмся. На жаль, на выставе паказаныя толькі асекі творческіх спадчыны мастака — шмат што па-за межамі РБ. У тым ліку і краівы Віленшчыны да Віцебшчыны. Затое ёсьць замалываюныя Драздовічам палескія цэркви, ад якіх і съледуе сёняня не засталося. Шмат маляваных дываноў.

Другая частка экспазыцыі прысьвечана Драздовічу — касмолягу. Тут — "Прырода Месяца", "Штурнае мора на Марсе", "Космас", "Сустрэча вясны на Са-

турне", "Панарама месячнага места". Мастак быў перакананы, што на іншых плянэтах віруе жыццё, ён у снох падарожнічаў па нябачных пространствах касмічных целях. Ягонае бачанье незямной архітэктуры — гэта нешта паміж эгіпецкімі стэламі й Палацам Рэспублікі. На Марсе, паводле Драздовіча, у пустыні краявідзе гэткім збудаванням і месца.

Космас Драздовіча — гэта адна з найчымнейшых бачын жыцця мастака: яшчэ не надыша час вывучэння ягоных працаў на лекцыях астраноміі ў беларускіх школках (гэта гэта ня вучаць нават у славутым Беларускім ліцэі), няма ягоных мальонкаў у кнігах з прыродазнаўства. А дарма: прымітыўм застаўся на зямлі, у космасе ж ён пакуль для нашых мастакоў недасягнены.

Віктар Мухін

КІТ БЕЛАРУШЧЫНЫ
І КАСМАНАЎТЫКІ6 красавіка Барыс Кіт
адзначае 90-годзьдзе

Вядомы беларускі асьветнік, амэрыканскі даследчык у галіне астронаўтыкі, ганаровы грамадзянін Наваградку, сябра многіх міжнародных акадэмій прафэсар Барыс Кіт цяпер жыве ў Франкфурце-на-Майне. Бліжэй да Беларусі, як ён сам адзначае. Пасцяль таго, як зынк Бэрлінскі мур, спадар Барыс наладзіў безыліч сувязяў у Бацькаўшчынай — са сваякамі, з быльмі вучнямі, многімі пісьменнікамі, вучонымі, палітыкамі, журналістамі, грамадзкімі дзеячамі. У яго невялічкай кватэры пабывалі ў гасціях дзясяткі беларусаў, якія пакінулі там свае кнігі, малюнкі, сувеніры. Многім беларусам Барыс Кіт шчыра дапамагаў, калі тыя патраплялі ў Нямеччыну ў нейкія складанасці — гублялі пашпарт ці рэчы, або ня мелі транзітнай візы... Многіх ён асабіста, нягледзячы на паважны ўзрост, супстракаў і праводзіў у Франкфурцкім аэропорце. Кожную нядзялю ён тэлефонуе шматлікімі сябрамі у Менск, Горадню, Вільню, Наваградак...

але цяпер, відаць, не выпадае.

Як асобы Барыс Кіт прости захапляе. Энэргічны, рухавы, вясёлы, добразычлівы і гасцінны, любіць пагаварыць, падзяліцца ўспамінамі. Апрача астронаўтыкі і матэматыкі ён вельмі захапляецца гісторыяй, якую вывучыў па амэрыканскіх кнігах, таму ад яго можна пачуць шмат новага. Ён быў съведком многіх падзеяў у беларускай гісторыі дзеяцтваў стагодзьдзя, ведаў многіх нашых знамітых дзеячоў. А часам прыгадае дасыціны анекдоты 20—30-х гадоў. Ад яго набіраесьць добрай энэргіі, ад яго варта павучыцца, як паводзіць сябе ў шматлікіх складаных пэрыпэтыях жыцця, калі даводзіцца наўратыцца на пачынаць усё спачатку на новым месцы. Ад яго можна павучыцца, як кантактаваць з людзімі, як вырашыць складаныя задачы... Барыс Кіт шмат дабіўся ў жыцці сваім уласнымі сіламі і здолнасцямі, але застаўся простым і непатрабавальным. «Мне нічога ня трэба, я звычайны сялянскі сын», — без усякай гіронімічнай візы.

Валер Каліноўскі

Выказываем нашыя шчырыя віншаванні спадару Барысу Кіту з нагоды 90-годзьдзя, жадае ў здрадой і гуморы сустрэць і стогадовыя юбілей!

ARCHE: ПАНСЛАВІЗМ

Выйшаў новы нумар часопіса ARCHE «Панславізм: думка і злачынствы». Ён яшчэ таўсцейшы за ўсё папярэдні нумар часопіса — 288 стронак. На вокладках ў гэты раз — мадэлька Юлія Стома. Яна родам зь Ліды — яна «Mie Grudzi» Беларусі і «Mic Skura» Беларусі. А друкуюцца ў ARCHE шматлікія аўтары з розных славянскіх краёў: чэхі Вацлаў Чэрны і Ян Патачка, палякі Чэслаў Мілаш і Кшыштоф Чыжэўскі, славенцы Драга Янчар і Аlesh Дэбліяк, сэрб Вун Драпкавіч, баўгар Івайла Дычзў, украінец Мікола Рабчук, беларусы Янка Станкевіч, Ігар Сідарук, Ягор Новікаў, Ілья Куркоў, а таксама амэрыканец Рычард Пайпс, немцы Томас Ман і Вальтер Бэн'ямін.

Побач цудоўная падборка паэзіі, беларускай і перакладнай: новыя вершы Андрэя Хадановіча «З чаго пачынаецца Жодзіна» і Максіма Шчура «Альшанская могліца», а таксама «Сымфонія» Оскара Любіча-Мілаша і шматмоўная творчасць Івана Блатнага. Адкрываецца нумар аптытаннем ARCHE пра будучыню славянскай ідэі, на якое адказваюць, сярод іншых, Святлану Алексіевіч, Зьбігнеў Бжэзінскі, Юры Хадыка. Прададуе Сакрат Яновіч.

На інтэрнэт-беларускім сайце часопіса ARCHE (<http://arche.home.by> для беларускіх карыстальнікаў і <http://arche.itgo.com> для карыстальнікаў за межамі Беларусі) можна знайсці тэксты з тых нумароў ARCHE, якіх ужо няма ў продажу, а таксама пару тэкстаў з славянскага нумару. На гэтым тыдні там з'яўляюцца тэксты першага нумару новага кніжнага агляду «ARCHE-SKARYNA» і аптытанне «Ці незалежная Беларусь?», падрыхтавана да наступнага, жыдоўскага нумару ARCHE, які выйдзе ў траўні.

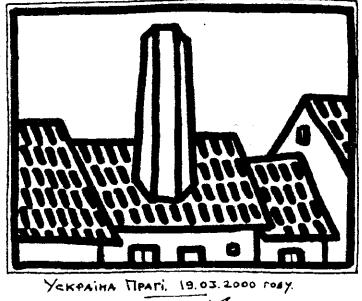
Пытайцца ў кнігарнях, кіёскіх «Белсаюздруку», на сядзібах ТБМ і БНФ, у прыватных распавесцінікай.

Чытай ARCHE, багаты будзеш.

Зноў у Праге. Шафёр, вясёлы аматар піва, кажа: «У Чэхіі з нацыямі праблемаў няма. У нас 95% чэхаў. Ёсьць і славакі, і немцы, і вугорцы, і ўкраінцы, і цыганы... Яны працаўцаў ня хочуць. 80% цыганоў зусім нідзе не працуць, а сацыяльных гарантый патрабуюць. Нахабная нацыя — цыганды».

Мне згадаліся два старыя цыганы ў малінавых піжаках і лякаваных чаравічках. Іх валасты такія чорныя-чорныя, што момантамі глядзяцца ажно сінімі. Яны граюць у карлаварскай рэстарацыі "Дворжак", дзе я апошнім часам вячэрло. Адзін барабаніць па фартэпіяных клявішах, другі кату бас-гітару. Яны граюць і сварадца па-цыганску. Ледзь не пасыля кожнай кампазыцыі піяніст падскочвае і крычыць на гітарыста. А той, выставіўшы чэрвя, пазирае на нэрвовага калегу і ўсыміхеца ў шыкоўныя вусы. Аднаго разу я зрабіў памылку і папляскаў. Так, проста, без усялякіх думак. І тут адбылося пераутварэнне. Бас-гітарыст адклал інструмент, выцягнуў аднекуль з-за фартэпіяна скрыпачку і зіграў. Як ён граў! И то толькі прымушае такога торгаца струны электрайтрумэнта. Скрыпка — вось у чым сипява душа цыганская. Таўстун граў, і я бачыў, як адрываюцца ад кіліма ягоныя лякаваныя чаравічкі, як ён лунае пад рэстарацыйнай столлю, я чуў, як заварышліся гроши ў маёй кішэні... Яшчэ імгненьне, і ўсе кроны апинуліся б у цыганоў, але граныне своеаснова скончылася, і я сышоў у бар. Я ня даў цыгану ні капейкі, ні паўкапейкі. Дасі раз — не адчэпіца.

У бары "Піано" было ціха, утульна, па-хатняму: бармен і дзяво заўсёдныя прастытууткі — худая чорная і сіветлая шырокая. У бары я п'ю вечаровую гарбату. Добра выпіць злёнай гарбаты, супакоіца, высапца і пaeхца з самай раніцы ў Прагу.

А там... Там прыйсці на Стамескі пляц і паслахуць кантра-бас. Любу кантрабасы зь дзяцінства. І барабаны люблю. Рытм-сэкцыя — мая слабасць. Вось так, здаецца, і стаяў бы ўсё жыцьцё на пляцы і слухаў праскі джаз. І доўга стаяў бы, каб не жабракі. Дарма шафёр казаў, што ў Чэхіі няма жабракоў. У Празе іх — нібы галубоў. Калі кожнага касьцёла, калі кожнага сыметніцы вядуцца. І на Стамескім да мяне падруліў барадаты сымардзючы, адагнаў я паскудніка, а ён да сыметніцы падышоў, дастаў абрывак ігрушы і пачаў жаваць. Яму смачна, а мяне ледзь не званітавала. Якая тут музыка? Які джаз? Пайшоў я адтуль.

Іду, а мяне пераймае Моцарт. Самы натуральны, у злянім камзоле, белых панчохах і срэбнымі парыку. На чаравіках спражкі золатам гараць. Запыняе мяне Амадэй і дае запрашэнне ў опера на "Чароўную флейту". Бяру. Дорану каню ў дупу не зазіраюць. А ў твар? Твар у Моцарта чорны, як праскія вежы. І хто гэта прыдумаў пераапранаць мурынаў у Моцартаў? А можа так і трэба, для эфекту, для запамінальнасці

ПРАСКІ ШЭМ І КОЙДАНАЎСКІ ТРЭФ

Падарожная проза

Адам ГЛЁБУС

падзеі... Пэўна ж, так і задумвалася.

З такімі думкамі і запрашальнімі аркушамі у руцэ я хаваюся ў базыліку сіятога Якуба. Змрочна і ўрачыста. Наведнікаў няма. У правым ізфе сядзіць голы Ісус. Галаву рукой падпірае і слухае натужлівы гул пыласмока. Маладенцы манах зібірае пыл з алтара. Такая родная местачковая будзёнасць, што ажно съяза навярнулася. Які джаз? Які кантратрас? Які цыган са скрыпачкаю? Сам Бог слухае пыласмок...

А мы ўсё арган, арган... І ад усёй гэтай велічы і мізэрнасці захадзелася мне ёсьці. Ад духоўнага да плоцкага адзін крок.

Я прыкрочыў у гатэль "Інтэркантыненталь", дзе пасярод каўярні пабліскава шклянная павісфера. А пад ёю... Ляжалі пірожныя, белыя і пыхлівыя, нібыта салісты опэры. Жаўцелі булачкі, гладкія, як правінцыйныя никольніцы. Кіпеў, выкіпаў з талеркі вінаград. А над усімі сядзёў аналас, мудры, як чарапаха. Замовіў я мянятай гарбаты зь яблыкам. Раней, ты памятаеш, я хлястаў каву, а цяпер шкадую страўнік і калі не працуя, папіваю гарбатку. Ня так прыемна, затое мениш школдна. Узрост.

Раней бы ніколі не пайшоў

чысьціць у прыбіральні чаравікі.

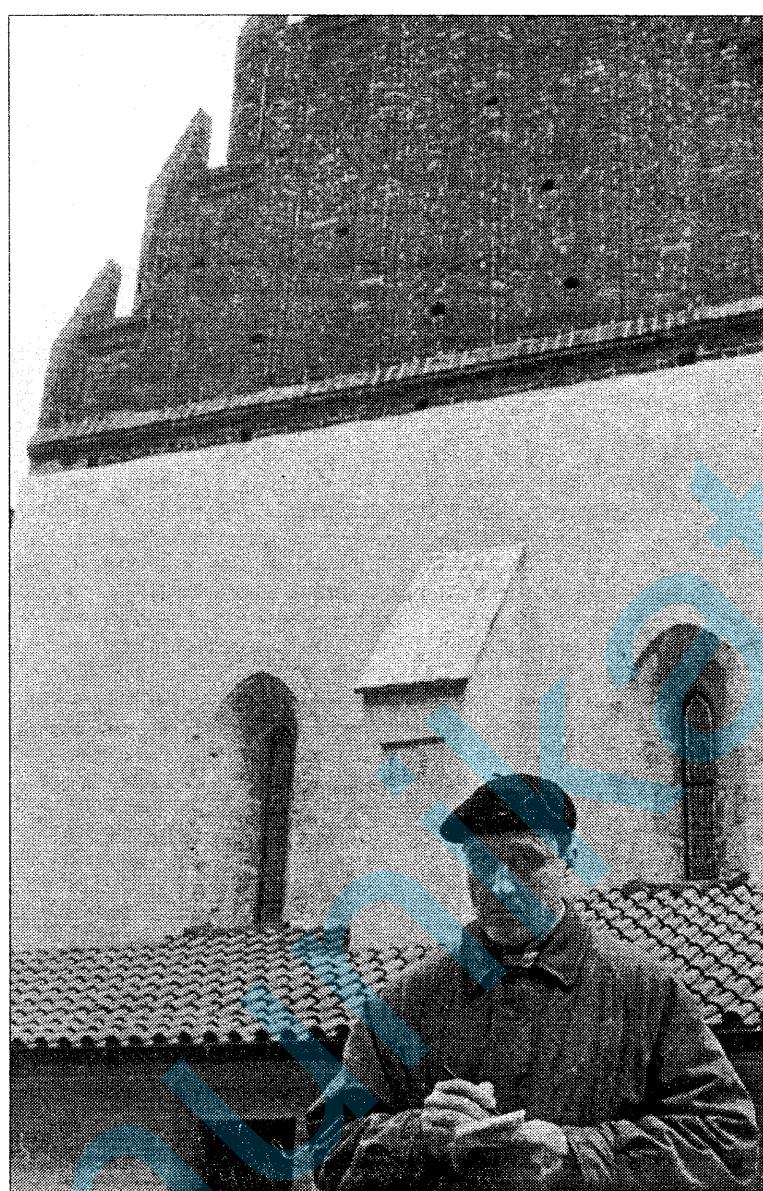
А цяпер іду. Выдатная машина са щоткамі ёсьць у "Інтэркантыненталі". Зграбная, бліскучая, яна нібыта кажа: "Уключы мяне, і ўбачыш свой твар у мысках чаравікай". Ясна, уключыў. Дакладней, паспрабаваў уключыць. А яна — як кусан! Як дзёўбне токамі! Чаравікі я абцёр сурвэткаю. А руки калаціліся яшчэ з паўгадзіны. Бывае.

З дрыжыкамі ў пальцах самы час наведаць выставу, прысьвечаную стваральніку Грэгара — Францу Кафку. Выставка маленечкая, але падумаць ёсьць пра што... Вось ён, апошні ўздых Аўстра-Вугорскай імпэрыі. Кафка — іяўлойны, маленькі, зыняважаны і пакрыўджаны чалавечак. Тут ён

ПРАСКІ КАПЛІЧКА.
19.03.2000 /mig/

падобны да Чапліна, а там — да Пастэрнака. Тут ён пазірае са здымка як жыд-артадокс, а на tym малюнку — чалавек сівету, касмаліт і касмаганіст. Кнігі, кнігі, кнігі... Па-німецку, па-чэску, па-ангельску, па-расейску... Бяры, чытай, думай... Пра што? У Празе думаць пра што? Можа ты мне падкажаш, пра якое таёе я мушу задумвацца на праскім бруку, выйшаўшы з выставы Кафкі? Пра жыдоў! Правільна.

Я задумалася пра гарбэяў праскіх. На выставе прадаваўся гліняны Голем. Не набыў я цацкі, не прыдбалаў сувеніра, бо іх набываюць, каб ня думаць. А я

Здымкі Алены Адамінкі

ўспомніў Голема — магутнага абаронцу праскіх гарбэяў. Яго зрабіў з гліны разумны, як цар Саламон, рабін Лёў. Ён зіляпіў яго зь зямлі і ўсунуў пад язык шэм — пэргамэнтавы аркуш з таемным чародзейным надпісам. Голем ажыў. Ён паўстаў, каб рабіць патрэбныя Богу справы, асноўная зь якіх —

разваліўся на гарышчы Старановай сынагогі. Але дух Голема на заўсёды застаўся жыць у гарбэйскіх кварталах. Ён лунае, каб кожны гарбэй у Празе адчуваў сябе абароненым. Каб кожны жыд у любым кутку сівету ведаў, што ў Празе яго чакае ўсемагутны Голем. Так яно ў Празе. А ў Менску? Чаму ў Менску разумны, як Саламон, рабін не зіляпіў Голема? Чаму не накрэсліў на пэрамэнце таемныя знакі і не паклаў стоду пад язык? Хто абароніць беларускіх жыдоў? Ці-шы-ня... У Менску безыліч мёртвых Големаў, бронзавых і каменных. Яны стаяць, сядзяць, ляжаць у сквэрах, парках, на праспектах і на пляцах, на вуліцах і ў завулках. І ніводзін зь іх нават не чакае шэм. А можа памыляюць? Ну скажы, што я аблыліўся, што недасьведчаны, што ў Менску ёсьцека Голем і завуць яго Іра. Учачы Іра ходзіць па Менску і карае жыдайцаў, юдафобаў, антысемітаў — усіх, хто ясным днём крываўдзіц гарбэяў. Маўчиш? Няма ў нас ні Іра, ні Голема. Але гэта ня значыць, што яго ня будзе. Усюму

ёсьць час. Будзе дзень нараджэння і ў менскага абаронцы жыдоў. Спадзяюся. І ня я адзін. Табе таксама варта спадзявацца. Без наядзеі нельга жыць.

Чамусыці ў праскай гандлёвой аркадзе, дзе я хаваўся ад пералётнага дождышы, успомнілася здаўніе з Хведарам Дастаеўскім. Ну сапраўды, калі думаць пра Кафку, Голема, Лёва, Саламона, Майрынку, дык і да эмроўнага кудлатабародага Дастаеўскага — адзін крок. А выпадак той быў каля карціны Гальбэйна "Хрыстос у труне". Пісьменнік, пабачыўшы намалюваны геніем труп, як вытрымаў жаху, зь ім надарыўся эпілептычны прыпадак — пена з роту, курчы і ўсё такое жудаснае. Мурашкі па скуры. А тут стаю я пад аркаю, разглядаю рэкламкі на сцяне, чытаю пра чароўнае ўзъдзеяньне саларыю... Калі ты ня ведаеш... Салары — труна, поўная сініх лямпачак. Кладзесісь я загараеш, загараеш, загараеш, а ўстаеш з труны новым чалавекам, нібыто наноў нарадзіўся, нібыта ўваскрас. Калі б Дастаеўскі наведваў салары, ён бы ўбачыў у палатні Гальбэйна — Хрыста ў салары, Хрыста, які вось-вось ўваскрасіць. А ён пабачыў корпус гнілога нябожчыка, пабачыў съмерць у яе метафізичнымі абліччы. Як жа я разумею пратэстантаў, што крышылі выявы Бога! І як жа не разумею тых, хто лічыў сябе разумным і аддаваў загад нішчыць рэчы, нішчыць плён працы чалавечай. Хіба реч вінаватая перад чалавекам, а тым больш — перад Богам? Толькі жыве, жыве незыншчальная вера ў Голема, вера ў жывую гліну. Як жыве вера ў самыя найпростыя найзвычайнія рэчы. Вера ў тое, што скончыцца дождж. І ён сканчаецца, і можна гуляць па бліскучымі горадзе.

Шэсьць гадоў я ня быў у Празе. І за шэсьць гадоў нічога не зъмянілася. Камэрнікі з камэрамі здымаюць і кадруюць горад ста вежаў. А я гуляю сабе з нататнікам у кішэні і думаю, як прыеду ў Празе зноў, як зайду ў рэстарацыю "Дзіве коткі", замоўлю смажана гмяса з моркавю, пад'ем і пакіну на талерцы крышку ежы, бо менская жыдоўка Голда навучыла мяне ніколі нічога не даядзь і не дапіваць дарашты. Пэўна, гэта нейкі старажытны жыдоўскі закон, і ў яго ёсьць свае абрэгутаваны і тлумачэні. А ў маім мястечку Койданаве пакінутую ежу называлі траф. Я ведаю тлумачэнія закону пра траф. Я ўспрымаю закон наверу.

Пэўна, і ты верыш маім апавяданыям пра Празу прости так, без усялякіх там перапрашэнняў і прынцыпаў. А таму я мушу выправіць памылку, зробленую ў тэксце. Тое-сё зъмянілася ў залятным горадзе. У кожнай вялікай кнігі зноў прадаюцца расейскія кніжкі. І сярод іх трапляюцца мае. Табе гэта можа і малацікава, а мяне ўзрадавала. Ходзіш па Празе, заходзіш у Дом кнігі, а там... Я хаваўся за псеўданімамі, таму ўласна Глебусавых кніжак няма. Ёсьць Францішак Крышка, Антонія Міро, Тэадор Ван Герэн, Яраслаў Віткевіч, Уладзімер Сакалоў, Ярамір Судак... Яны прадаюцца ў Празе за чэскія гроши. Я гэтamu рады. І ў гэтym я падобны да жыда. Таму, каб выжыць, трэба было хавацца за прозвішчамі тутэйшых, мясцовых, пануючых. А цяпер большасць беларускіх пісьменнікаў хаваецца за амэрыканскімі, ўропейскімі і расейскімі псеўданімамі. Такі час. Час хаваныя і таямніцаў. Але будзе і іншы — час адкрыцця.

Прага. 11—18.03.2000 год

САБАЧЫЯ ГІСТОРЫІ

Віктар ШНІП

Адзін сабака знайшоў костку. Прынёс дахаты, а там ужо галодны Граждан сядзіць.

Да аднаго сабакі прыйшоў Граждан і кажа: «Цябе ўжо з Картарами параноўваюць! Сабака спалохаўся: «А хто такі Картарап?»

Адзін сабака прыйшоў да Граждана. А Граждан і кажа: «А ў вас ногі крываю...»

Аднаго сабаку павіншавалі з Днём нараджэння. Граждан усю ночь ня спаў — пісаў у дзённіку: «Бачыў на вуліцы аднаго сабаку. Ішоў ён задэршы нос, а ў мяне галава большая...»

З аднаго сабакі ўпашаў волас. Падбег Граждан і давай ілбом біцца аб асфальт.

Адзін сабака навучыўся лічыць грошы. У Граждана была ашчадная кніжка з трывма савецкімі рублямі і партрэт Міклуха-Маклая.

Адзін сабака быў белы. А Граждан усю ночь мыў чорныя шкарпяткі.

Адзін сабака пайшоў на мітынг. Граждан паехаў у Віетнам і адтуль даў тэлеграму: «Грузіце бульбу бочкамі...»

Аднаму сабаку сказаў, што ён изгар. Пацяў гэта Граждан і закрычаў: «Нэграмагу быць толькі я!»

Аднаму сабаку стукнулі па галаве, і ён загаварыў па-польску. А Граждан разагнаўся, стукнуўся ў сцяну і стаў гаварыць па-расейску.

Да аднаго сабакі па начах прыходзіў Пушкін. Граждан даведаўся пра гэта і вымазаў фокалімі суседскія дзвіверы.

Адзін сабака пакрыліўся на ўвесь сьев. А Граждан злавіў муху і паадрываў ўсе ногі.

Адзін сабака праваліўся ў каналізацыю. Ходзіць па ёй і думае, як на белы

съвет вылезьці. І тут раптам насустреч Граждан з чайнікам: «Дзе тут у вас кіянячку ўзяць?»

Адзін сабака захацеў паглядзець тэлевізор. Уключыў, а там — Граждан у белых пампэрсах.

Аднаму сабаку пашанцавала — ён цэлы дзень ня чуў і на бачыў Граждана.

Адзін сабака прыйшоў у кавярню. Купіў кавы. І толькі пачаў піць, як падбег Граждан: «А я вас пазнаў! Вы паляж і гэта вы іграў Шарыка ў «Чатырох танкістах!»

Аднаму сабаку далі пад сраку. Ліжыць сабака і радуеца: «Добра, што блізка не было Граждана...»

Адзін сабака трапіў на могілкі. Ходзіць сярод крыжоў і плача: «Усе мёртвия... Усе Гражданы...»

Усьлед за адным сабакам ішоў Граждан. Абрыдзела гэта сабаку, і ён сказаў: «Чаму я ня сокал? Чаму не лятаю?»

Адзін сабака марыў пра Граждана. Прыйшоў Граждан і забіў сабаку.

Адзін сабака паехаў на базар. А там Граждан сядзіць у бэтээры і... цішыня.

АБ НАЗОВАХ НАШЫХ ПРАУДА

КРЫВІЧЫ

Як толькі ні тлумачылі паходжаныне назвы крываючы — і роднасць па крыва, і спадара Крыве-Крывейту прыцягвалі. Але ніхто не здагадаўся параванаць і з дрыгавічамі. Ясна, што спачатку было «дрыгавічы» і «крываючы», але потым «га» выпала, засталося «крываючы». Крываючы — значыць, людзі, якія засялялі новыя землі, плывучы на крыгах вясною ўніз па рацэ. А дрыгавічы, ці, дакладней, драгавічы плылі па Герадотовым моры на драгах, якімі яны вычэрпалі зямлю са дна гэлага мора і клалі паверх вады; так і атрымалі знакамітая Палескія балоты. Недасьведчаны ж людзі кажуць, што Герадотова мора высахла, але ў нашым вільготным клімаце ня тое што мора — лужыны не заўсёды высыхаюць.

ЛІТВА

Нашыя продкі ведалі — Палямон, заснавальнік Літвы, прыйшоў да нас з пайднёвага боку, і думалі — з Рыму. Але яны памыляліся — шлях Палямона быў на шмат даўжэйши. Якраз на поўдзень ад нас, у Руандзе, у рэштках афрыканскіх лясоў яшчэ ѹ сёняня жывуць пігмеі тва. У далепасткі часы многія з іх выправіліся ў падарожжа на поўнач, і, пабачыўшы наднёманскія ельнікі, гэткія ж венчназялёныя, як лясы на іх радзіме, аселі там.

Князь Уладзімер, адпусціўшы Рагнеду з Ізяславам дадому, хутка стаў шкадаваць пра гэта і адправіўся да іх з вялікім войскам. Але пад час бітвы, калі Уладзімер ужо перамагаў, Ізяслав усклікнуў: «Лі, тва!» І з навакольных лясоў сапрауды паліліся

стройныя шэрагі маленьких чорных жаўнерыкаў. Адсюль і пайшла назва зямлі гэтай — Літва.

БЕЛАРУСЬ

З даўніх часоў беларусы перакручвалі летувіскія слова на свой капыл. Замест Альгірда казалі Альгерд, замест Вільнюс — Вільня. У выніку летувіскія стратілі велізарны пласт гістарычнай памяці — калі, напрыклад, імя нацыянальнага героя Костаса Калінаўскага яшчэ раз-пораз згадваеца, дык слыны пісьменнік Вальдэмарас Каараткявічус летувісамі ўжо зусім забыты. Даўжэй за ўсіх здолела захавацца спрадвечна летувіская назва Беларусь, бо да яе канца быў аbachlіva написаны мянкі знак. Але маскіруюка не дапамагла — як Міцкявічус перарабілі на Міцкевіч, так і Беларусь неўзабаве ператворыцца ў Белэр — краіну Белай Р (Рэчыцаспалітія). Вось так! Недабразычліўцы, аднак, кажуць, што белая реч, пас паліта — гэта проста дранікі, палітыя сымтанай.

Сергій Карбоўскі, Менск

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуюм Вашу абвестку (як больш за 15 словам) бясплатна. 220050, Менск, а/c 537

Тэкст _____

Імя і прозывішча _____

Адрес, тэлефон _____

ПРЫВАТНАЯ АБВЕСТКІ

ВІТАННІ

Віншую свайго брата Паўлюка зь дзесятнацатай вясной! Жыві эздоровенькі і шчаслівенькі! Алены

Паню Касю Кудрыцкую віншую з народзінамі і ўсімі насыкімі съвятамі! Зычу натхнення юшануць пасыпкою на ўсіх! Pan Škirhaila Віншую з народзінамі, Днём Волі, З'веставаннем а прылётам блюспу пана Франака і ўсім сям'ю Вячоркай! Pan Sыkіграйла

Віншаем Яўгена з Днём народзінаў! Зычым шчасціцца і незалежнасці! Троіца

КАНТАКТЫ

Рэдакцыя часопіса «Правінцыя» пачынае маніторынг рэгіянальных выданьняў (беларускамоўныя кнігі, альманахі, часопісы). За кожнага дасланае выданье адрасат атрымае часопіс «Калосы». Адрас рэдакцыі: «Правінцыя», а/c 14, Палац-13, 211413

Ахвочыя аддаць сваё дзіцё ў беларускі садочак, тэлефануць: 286-111-5 (Крысыціна), 251-95-90 (Маша)

Шукаем контактаў з беларускімі дзеткамі (іх бацькамі) дашкольнага ўзросту. Тэлефонуць: 286-111-5 (Крысыціна), 251-95-90 (Маша) Зыбіраю інфармацыю пра цяперашні і ранейшыя беларускія сацыял-, нацыяналь-дэмакратычныя партыі і г.д. 211030. Ворша-11, а/c 207

Мітруш Бабровец! Ваш ліст атрымалі — дзякую за добрыя слоўцы. Усё панята — на ка-хальнік не «хадзілі». ННІСТ» яшчэ ня выйшаў, а як выйдзе — дашлем. З пашанаю, рэдакцыя «ННІСТ»

Маладзэнцы, ці атрымалася ваша сэксуальная рэвалюцыя? Андрусь зь Менску

Шукаю аднадумцаў — энтузіястаў, якіх цікавіць мінулае, сучаснасць і будучыня беларускага піва і піварства, адраджэнне айных піўных традыцыяў. E-mail: bely@infonet.by

Курсы Ды-джэйў Адраджэння: PR, тэхнолёгія шоў, эфекты, духовы спэцназ. Штопаня-дзелак, 17:00, Варвашэні, 8. Уваход вольны

Кірэй! Ваш ліст атрымалі — дзякую за добрыя слоўцы. Чытач з Гомеля

Грачаны! Супраць мяне ўсе зўрапейскія сабакі палюбіліся. Чытач з Мазыра

Адзін Сабака так любіў Граждана, што стаў паразіткам. I.Швэдка

А старыя багі? Яны прыціхлі, прытуліліся, але не памёрлі зусім у душах свайго народу.

Жывуць, як даўней жылі... і чакаюць, чакаюць на новых старцаў мудрых, на вешчуной-прапрокоў златавусных. Жыве паганскі дух! Паганцы

Возьмем рыдлёўкі і саджанцы дрэўцаў.

Высадзім алею БНР! Савось Радзіміч

Спадары Вячорка і Статкевіч! За ўладу і свабоду трэба змагацца і ахвяраваць, а не зай-

ІДЗІ

Навінкі! Я падпісаўся, таму не забівайце сабачку. Забіце лепей Граждана! Зыміцер з Гродна

Грачаны! Супраць мяне ўсе зўрапейскія сабакі палюбіліся. Чытач з Мазыра

Адзін Сабака так любіў Граждана, што стаў паразіткам. I.Швэдка

А старыя багі? Яны прыціхлі, прытуліліся, але не памёрлі зусім у душах свайго народу.

Жывуць, як даўней жылі... і чакаюць, чакаюць на новых старцаў мудрых, на вешчуной-прапрокоў златавусных. Жыве паганскі дух! Паганцы

Возьмем рыдлёўкі і саджанцы дрэўцаў.

Высадзім алею БНР! Савось Радзіміч

Спадары Вячорка і Статкевіч! За ўладу і сва-

боду трэба змагацца і ахвяраваць, а не зай-

МАЙСТЭРНЯ

Варштат Пэрформансу тэатар «Батлейка»

шукае майстэрні для рэпэтыцыяў і рэквізыту. Т.: 247-13-40, з 12.00 да 22.00

СЕТКА

Прадаю сетку «Рабіцу». Т.: 214-26-36

СҮЦЯГ

Куплю бел-чырвона-белы сцяг і значкі з

Пагоній ды інш. Т.: 206-14-61, Яўген

ПРАЦА

Часопіс ARCHE шукае распаўсюдніка. Рэкамэндаціі ад вартых даверу людзей абавязковыя. Т. 284-47-49.

Малады, выкшталцоны, дасвідчаны выкладоўца зумеўных мастацтваў шукае працы а другі змене. Т.: 247-13-40, з 12.00 да 22.00 штодня (пан Сыкіграйла Палінэнкі)

Дапамагу пачаць уласны бізнес у хаце (не распаўсюджванне). Прыбытак ад 200 у.а. Здоле кожны! Ад вас: кап. са зв/a + купон б/а. A/c 122, Менск-89